

معماری‌های جا به جا شده سخنرانی ژاک رانسیِر

سخنرانی

ژاک رانسیِر
Jacques Rancière

سبک‌های معماری جا به جا شده

(به زبان فرانسه)

17 اکتبر 2019

هنر همواره نیز نام هنر است، شیوه‌ای است برای بیان کردن و آشکار نمودن آن چه که هنر انجام می‌دهد و آن چه که هنر می‌شود. معماری، به گفته‌ی کانت، هنر «حقیقت محسوس» است. که به ایده چهره‌ی مادی می‌بخشد، از راه انطباق دقیق وسایل^۱ش با اهداف^۲ش. موضوع بحث ما در این جا مطالعه‌ی داوهای زیبایی‌شناسیک و سیاسی این سبک‌های معماری جا به جا شده است.

«من» مستقل و آفریننده» از احد قربانی دهناری

نبرد دشوار من مستقل و آفریننده در فرهنگ فردستیز

جستارگشائی

وقتی بحث «من» میشود، نخستین پرسشی که پیش می‌آید این است که «من کیستم؟». ولی شاید پرسش پیچیده‌تر این باشد که: «من چیستم؟». این پرسش را فیلسوفان یک پرسش هستی‌شناسی (ontology) می‌گویند. یک پرسش هستی‌شناسانه دیگر، این است: «چندتا من در یک فرد وجود دارد؟»

پرسشهای بنیادی بالا را پژوهشهای گوناگون فلسفی-روانشناسانه و هستی‌شناسی-جامعه‌شناسانه جوابهای مفصل داده‌اند. مفاهیمی مانند «من»، «کیستی» یا «هویت» (identity)، فرد (individual) و خودانگاره (self-image) در این پژوهشها بنیادی هستند و ما را در شناخت خودمان کمک شایانی می‌کنند.

در این نوشته، من بیشتر با یک دیدگاه اجتماعی، «من»، «فرد» و اندیشیدن مستقل را بررسی می‌کنم.

من چیستم؟

برای پرسش هستی‌شناسی-جامعه‌شناسانه‌ی «من چیستم؟» پاسخهای گوناگون وجود دارد.

یک پاسخ این می‌تواند باشد که «من بدنم هستم». این را می‌توان پاسخ زیست‌شناختی نامید. «من» با اندامگانی (organism) که متعلق به آن است شناسایی می‌شود. «من» این بدنی است که هم اکنون در این مکان قرار دارد و این فعالیتها را انجام می‌دهد. این دیدگاه، من را به عنوان کننده و کنشگر (agent) مورد توجه قرار می‌دهد: «من» می‌توانم با بدن خود بر محیط اطرافم تأثیر بگذارم.

دیدگاه دیگری نزدیک به این دیدگاه وجود دارد که افکار در مغز وجود می‌آید و تجربیات که انوحته می‌شود را «من» می‌داند و می‌گوید که «**من مغزم هستم**». این رویکرد بدان معنی است تا زمانی که من همان مغز را دارم، بدون توجه به اینکه چقدر طرز تفکر و تجربه من در جهان تغییر کرده باشد و صرف نظر از میزان تغییرات در بدنم، من همان فرد هستم. این دیدگاه به خوبی با آنچه در فلسفه ذهن (Philosophy of mind) نظریه این‌همانی ذهن (mind-brain identity theory) خوانده می‌شود، همخوان است. این تئوری می‌گوید که حالات مختلف آگاهی و خودشناسی با حالات مختلف تن‌کرداری (physiological) در مغز یکسان است. به زبان دیگر، حالت‌ها و فرآیندهای ذهن، همان حالت‌ها و فرآیندهای مغزند.

می‌گویند که ارشمیدس برای جا بجا کردن زمین یک نقطه اتکا می‌خواست ولی نیافت. اما، رنه دکارت این نقطه اتکا را در «من» پیدا می‌کند: من می‌اندیشم، پس من هستم (cogito, ergo sum). او با شک آغاز کردولی، دانش خود را درباره جهان از نقطه قابل اتکائی که نمی‌تواند در آن شک کرد، یعنی «من می‌اندیشم» آغاز کرد. بر این بنیان قابل اتکا، او دانش درباره بقیه جهان را بنا نهاد. در روش دکارتی اندیشیدن، «من» در مرکز جهان قرار دارد و آنرا بررسی و درک می‌کند. دانش توسط «من» پژوهشگر ایجاد می‌شود، نه مرجع و اقتدار علمی یا دینی. از دید دکارت، این اندیشیدن است که انسان را انسان می‌کند و بنیاد علم است. شناخت نه با استناد به اقتدارهای علمی چون ارسطو، افلاطون، بطلمیوس، جالینوس و دیگران و یا کتاب‌های مقدس بدست می‌آید، بلکه با مرکز قرار دادن من (انسان) اندیشنده و شک دائم تا رسیدن به یقین قابل اتکا. این روش علمی آغاز رهایی از تسلط سنگین اقتدارهای کهن، شناسائی علمی طبیعت و تصرف در آن با فناوری مبتنی بر دانش تجربی بود.

دیدگاه سوم می‌گوید که «**من ظاهر هستم**». من خودم را دقیقاً آنطور می‌بینم که دیگران مرا می‌بینند. این دیدگاه بر ظاهر فرد، به ویژه بر چهره انسان تأکید دارد. این دیدگاه در مورد «من» با دسترسی بیشتر به آینه، عکاسی و سایر فناوری‌ها برای دیدن خودمان گسترده‌تر شد.

قبل از رواج آینه‌ها، ظاهر انسان نقش مهمی برای پایگاه اجتماعی او نداشت. داشتن شهرت و آوازه خوب از داشتن ظاهر زیبا مهم‌تر بود. خودانگاره و خودارزیابی تا حد زیادی با افتخار و شرف منتسب به انسان بدست می‌آمد.

سقراط معتقد بود که مهمترین وظیفه انسان تلاش برای پرورش شخصیت والای خودش است. او سعی می‌کرد تا مردم کمتر به مقام، ظاهر، ثروت و قدرت و بیشتر به معنویت و اندیشیدن علاقه‌مند شوند. از نظر سقراط، خوشبختی به معنای استقلال روح و روان است. هرکسی بیش از حد به ظاهر، بدن، ثروت، لباس و مقام خود وابسته باشد، نمی‌تواند خوشبخت باشد. ما همیشه در خطر از دست دادن اموال، جایگاه اجتماعی و مقام خود هستیم. بدن ما پیر می‌شود. اما، ویژگیهای خوبی که در شخصیت و بینشهای خود ایجاد می‌کنیم در تمام تغییرات و پستی و بلندی زندگی با ما هستند. این همان چیزی است که سقراط به معنای استقلال روح و روان می‌نامد. سقراط خوشبختی درونی را مستقل از خوشبختی بیرونی می‌داند. از دید او، زندگی بدون اندیشیدن و فلسفه برای انسان، ارزش زیستن ندارد.

ایمانوئل کانت معتقد است که انسان دارای یک شعور اخلاقی است که اگر به آن گوش کنیم به ما می‌گوید چگونه رفتار کنیم. این شعور اخلاقی به ما کمک می‌کند تا تصمیم بگیریم که چه کاری درست و چه کاری نادرست است.

دیدگاه دیگر می‌گوید که «من تجربیات و خاطراتم هستم». هرچند من نمی‌توانم به طور فعال در زمان حرکت کنم، اما احساس می‌کنم خاطراتم مرا چون یک واحد بهم پیوند می‌دهند.

دیدگاه پنجم می‌گوید که «من داستانم هستم». این دیدگاه در مورد «من» بر چگونگی بیان ما در مورد خودمان استوار است. من می‌توانم خاطرات شخصی خودم را چون داستانی پیوسته تعریف کنم. من خودم بیشتر با زبانی که در روایت خودم درباره خودم بکار می‌برم، شکل می‌گیرد. من اغلب به آنچه در مورد خودم می‌گویم اعتقاد دارم، حتی اگر بشود نشان داد که من اشتباه می‌کنم. داستانهای دیگران درباره من نیز به راحتی جزئی از روایت من می‌شوند. احترام به خود و خودانگاره ما و حتی خاطرات ما تا اندازه‌ای از آنچه می‌شنویم که دیگران در مورد ما می‌گویند شکل گرفته است.

دیدگاه دیگر می‌گوید که «من شخصیت و توانایی‌هایم هستم». یک فرد می‌تواند خود را باهوش، درستکار، مهربان، اجتماعی، زحمتکش، صرفه‌جو، دست و پا چلفتی و غیره توصیف کند. در این دیدگاه، «من» حاصل جمع همه ویژگی‌هایی است که من به آن باور دارم. پشت این مفهوم این فرض قرار دارد که ویژگی‌های شخصیتی فرد با گذشت زمان کما بیش ثابت است.

به نظر ارسطو، هدف انسان پرورش عقل و خرد خویش است. فرد برای شکوفا شدن (*eudaimonia*) تلاش می‌کند. ایده اصلی او این است که فردی که توانایی‌های خود را به طور کامل توسعه نمی‌دهد - خواه مهارت‌های دستی، هنری، سیاسی، علمی یا روابط اجتماعی باشد - یک موجود کامل انسانی نمی‌شود. ارسطو ویژگی‌های خوب انسانی را در سه درجه افراط، اعتدال و تفریط دسته‌بندی می‌کند. مثلن در دو انتهای دلاوری، بی‌باکی احمقانه و بزدلی را می‌بیند. در دو سوی راست‌گوئی، دروغگوئی و گستاخی، پرده‌داری و بی‌ملاحظه‌گی را می‌بیند. او معتقد است، هر انسان می‌تواند و باید با تمرین و ممارست، هر چه ممکن است فضیلت‌های خود را پرورش دهد و کیفیت شخصیت خود را تکامل بخشد. ما با احترام به خود، با تقویت توان کنترل احساسات خود، با بخشندگی، با شجاعت، با برخورد دوستانه، با منصف بودن، با خوش خلقی، می‌توانیم در زندگی به خوشبختی دست یابیم. ارسطو کسب علم و دانش را هم در نیل به خوشبختی مهم می‌داند و تاکید دارد ما باید مطالعه کنیم، پژوهش کنیم و حقایق را دریابیم. به نظر ارسطو انسان موجودی اجتماعی است، بدون خانواده، دوستان، سلامتی و بی‌نیازی اقتصادی، خوشبختی دست‌یافتنی نیست.

این اندیشه ارسطو در نظام آموزشی کمال مطلوب ویلهلم فون هومبولت [1] (Wilhelm von Humboldt) نیز منعکس شده است. در این دیدگاه، «من» ثابت نیست، بلکه با تجربیات، آگاهی‌ها و بینش‌های جدید می‌تواند تغییر کند و بهبود یابد.

دیدگاه هفتم می‌گوید که «**من اراده‌ام هستم**». این دیدگاه به این معنی است که خواست، آرزو و بلندپروازی، نسبت به دیگر خصوصیات که «من» دارد، از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. من می‌توانم آینده خود را در انتخاب‌هایم ببینم. من با اهدافی که دارم و انتخاب‌هایی که می‌کنم، تعیین می‌شود. این اندیشه‌ی بنیادین فلسفه هستی‌گرایی (Existentialism) است. به عنوان مثال، سورن کی‌یرکگارد [2] (Søren Kierkegaard) می‌نویسد که عمیق‌ترین نوع «نامیدی» این است که فردی بخواهد کسی غیر از خودش باشد. این دیدگاه فرض را بر این قرار می‌دهد که فرد اراده آزاد دارد.

ما انسان‌ها می‌توانیم آنچه را که می‌خواهیم انجام دهیم، هیچ محدودیتی نداریم و یا محدودیت ما بی‌اندازه کم است. ژان پل سارتر می‌گوید که هستی بر ذات انسان مقدم است. این بدان معنی است که وقتی انسان به دنیا می‌آید، وجود دارد. تنها در طی زمان است که ما در انتخاب‌های خود در زندگی، ذات خود را شکل می‌دهیم. همان ذات

و جوهری که ما را به عنوان انسان منحصر به فرد، از دیگران متمایز می‌کند.

دیدگاه دیگر می‌گوید که «من با روابطم با دیگران و جایگاهم در جامعه تشخیص می‌یابم». این من اجتماعی است. من با روابطی که با افراد دیگر دارم شکل می‌گیرد. من خودم را با چشمان آنها نگاه می‌کنم. من در دنیای درونی آنها زندگی می‌کنم و تصور می‌کنم که آنها در من زندگی می‌کنند. من اجتماعی بیشتر با نقشی که فرد در یک جامعه دارد و خصوصیات که سایر افراد به او نسبت می‌دهند، تعیین می‌شود. از نظر تاریخی، آوازه، شرف و افتخار یک شخص برای جایگاهش در جامعه از ظاهر او اهمیت بیشتری داشته است. اما، رسانه‌های اجتماعی نوین، فرصت‌های جدیدی برای ایجاد روابط با دیگران ارائه می‌دهند. ظاهر اهمیت زیادی پیدا می‌کند و قضاوت دیگران بر برداشت ما از من خودمان را تغییر می‌دهد.

سرانجام، دیدگاه نهم می‌گوید که «من یک توهم هستم». این دیدگاه معتقد است که من مانند تصویر در یک زیابین [3] (Kaleidoscope) است. هر بار در آن نگاه می‌کنیم، الگوی آن متفاوت به نظر می‌رسد. اما همه تصاویر در یک لوله قرار دارند و از همان تکه‌های شیشه ایجاد می‌شوند. «من» یک نوع ناخدا نیست که در پشت سکان اعمال و رفتار من ایستاده باشد. این دیدگاه نسبت به «من» به طرز شگفت‌انگیزی مورد توجه دانشمندان علوم اعصاب قرار گرفته است. (Midgley, 2014)

برخی از اندیشمندان «من» و تجربیات آگاهانه را از پاره‌من‌های مختلف یا مثل سازهای یک ارکستر می‌بینند. «من» از طریق هم‌کنش همه زیرمجموعه‌های من بوجود می‌آید. «من» ما اندیشه و احساسات را ایجاد نمی‌کند، بلکه خود موسیقی است. هنگام گوش دادن به یک ارکستر، می‌توانید یک ساز جداگانه را گوش کنید. به همین ترتیب، می‌توانید بر روی صدای یکی از سازهایی که در ارکستر «من» نواخته می‌شود، متمرکز شوید. (Gärdenfors, 2017)

تصور می‌کنیم که ما در مورد من خود داریم، به درجات مختلف، شامل همه دیدگاه‌های فوق است. اینکه کدام جنبه «من» از همه مهمتر است در دوران‌ها و فرهنگ‌ها متفاوت است.

من از دیدگاه تکامل

بسیاری از فعالیتهای پردازش زیست‌شناختی و حتی اندیشگی مغز ما به صورت ناخودآگاه انجام می‌شود. به عنوان مثال، مغز ما گوارش غذا، تپش قلب، درجه حرارت و تنفس ما را کنترل می‌کند بدون اینکه ما از روند کار آن آگاه باشیم و یا در آن دخالت کنیم. بخش اعظم اعمال ما واکنش غیرارادی (reflex action)، خودکار و ناخودآگاه است، اما تجربه آگاهانه از جهان برای «من» لازم است تا ما در وضعیت‌هایی که روال (Routine) نیستند، انتخاب‌های سنجیده کنیم. هنگامی که یک عمل روال شود، به عنوان نمونه، وقتی دوچرخه‌سواری یا رانندگی را خیلی خوب یاد گرفتیم، به تدریج اقدامات آگاهانه کمتر می‌شود و ما می‌توانیم به چیز دیگری فکر کنیم یا با دیگران گفتگو کنیم در حالی که دوچرخه سواری و یا رانندگی می‌کنیم.

وقتی به تکامل انسان فکر می‌کنیم، پرسش‌های زیادی در مورد ماهیت انسان مطرح می‌شود: چرا ما انسانها از آگاهی و خودآگاهی غنی برخورداریم؟ و چرا این آگاهی شامل تجربه یک «من» است؟ و چگونه این «من» با تو و ما ارتباط برقرار می‌کند؟ چرا ما تجربیات، خاطرات و رویاها داریم؟

[توماس متزینگر](#) در خودآگاهی و تجربه، سازوکار کنترل «من» می‌بیند و می‌گوید که خودآگاهی برخی از واقعیت‌ها را در دسترس اندامگان ما قرار می‌دهد و از این طریق به آن اجازه می‌دهد که به آنها توجه، درباره آنها تأمل و مطابق با آنها با روشی منعطف عمل کند. بدون خودآگاهی، اندامگان یا جاندار اراده‌ای از خود نخواهد داشت، تا چه رسد به اراده‌ی آزاد. (Metzinger, 2009)

سازوکار کنترل «من» در نظریه‌ی زیگموند فروید نیز دیده می‌شود. در این نظریه، شخصیت انسان از سه عنصر تشکیل شده‌است: «نهاد» (id)، «خود» (ego) و «فراخود» (super-ego). این سه عنصر در تعامل با یکدیگر، رفتارهای پیچیده‌ی انسانی را به وجود می‌آورند.

«نهاد»، آن بخش شخصیت است که از بدو زایش انسان حضور دارد. نهاد کاملن ناخودآگاه است و غرایز و رفتارهای ابتدایی مانند بازتاب مکیدن در برابر احساس گرسنگی در نوزاد را شامل می‌شود. به بیان دیگر، نهاد پیروی از قوانین تفکر نخستین است برای ارضای سریع نیازها و عدم تاخیر در کسب لذات.

«خود»، آن بخش از شخصیت است که مسئول برخورد و انطباق با واقعیت

است. بخش سازمان‌یافته و منطقیِ ساختار روانی و میانجی بین نهاد، فراخود و دنیای خارجی است. خود از فرایند قوانین ثانویه تفکر بر طبق اصل انطباق با واقعیت پیروی می‌کند.

«فراخود» آن جنبه از شخصیت است که دربردارنده‌ی تمام آرمان‌ها و استانداردهای اخلاقی و درونی است که ما از خانواده و جامعه کسب می‌کنیم. فراخود شامل دو بخش است: «وجدان» و «خودِ آرمانی». کنش «وجدان» به دو صورت است: پاداش دادن در برابر رفتارهای اخلاقی و ایجاد احساس گناه در برابر انجام اعمال غیر اخلاقی.

[نیکولاس هومفری](#) درباره چرائی وجود خودآگاهی در ما و بسیاری از حیوانات توضیح می‌دهد که وجود خودآگاهی باعث می‌شود که من برای کاری که انجام می‌دهید انگیزه داشته باشید و به من تمایل به وجودداشتن و زندگی‌کردن می‌دهد. در نتیجه، اهداف جدیدی را برای خود تعیین می‌کنید که در غیر این صورت برای رسیدن به آن تلاشی نمی‌کرد. خودآگاهی جهت زندگی ترا تغییر می‌دهد. من نمی‌خواهد مرده متحرک (zombie) باشد. من می‌خواهد بخشی از جهان هستی باشد (Humphrey, 2011). انتخاب طبیعی باعث شده است که من معمولن از زنده بودن لذت ببرم، بخواهد همچنان زنده بماند. به بیان لرد بایرون [4]: هدفِ بزرگِ زندگی، تجربه کردن است - احساس اینکه زنده هستی، حتی وقتی درد داری.

فردیت مدرن

بخش بزرگ زندگی بشر، در قبایل کوچک و یا دهکده‌هایی چند صد نفری گذشت که همه همدیگر را می‌شناختند. زندگی روستائی مهر و نشان خود را در روش زندگی و طرز تفکر کنونی ما دارد. در دهکده، فرد، هویت خود از روابط اجتماعی خود با دیگران در جمع، کسب می‌کند. شخصی بنام «مادر قصاب» شناخته می‌شود، دیگری بنام «پسر کدخدا». جمع دارای رتبه‌بندی شناخته شده‌ای است که بندرت تغییر می‌کند. جامعه‌شناسان و روانشناسان اجتماعی چنین ساختاری را جماعت [5] (Gemeinschaft) می‌نامند. در اجتماع روستا، آبرو، شرف و ناموس نقش مهمی به عنوان سازوکار کنترل دارد.

اهمیت آبرو در فرهنگ غربی بسیار کاهش یافته است. در فرهنگ‌های دیگر، هنوز آبرو و ناموس یک جزء بسیار مهم از درک «من» است و حتی گاه رفتار بستگان و اقوام را بر آبرو و ناموس خود موثر می‌دانند و موجب مشکلات فراوان می‌شود.

[روی با ما بستر\[6\]](#) معتقد است که این ایده که هر فرد شخصیت منحصر به فرد و شرایط ویژه خود را دارد، قبل از ظهور مدرنیته در قرن هفدهم در اروپا وجود نداشت (Baumeister, 1986). در قرون وسطی، تعلق خانوادگی، جنسیت و پایگاه اجتماعی، ویژگی‌های ثابت فرد بودند که کم و بیش فردیت او را تعیین می‌کردند. نخستین بار در دوران رنسانس فرد و فردیت برجسته شد. امیل دورکیم هم خاطرنشان می‌کند که «فرد» بسیار به ندرت در جوامع سنتی حضور داشت.

آنتونی گیدنز[7] که درباره چگونه «من» در ارتباط با روشنگری و مدرنیته به طور فزاینده‌ای برجسته‌تر شد، پژوهش کرده است، می‌نویسد که در یک فرهنگ سنتی، هویت فرد با نقش‌های مختلفی که در دوره‌های مختلف زندگی دارد، به روشنی مشخص می‌شود. اگر قصابی لباسی غیر از آنچه متناسب حرفه‌اش بود، می‌پوشید، مورد تمسخر عمومی قرار می‌گرفت. خودشناسی در درجه اول با آغاز مدرنیته مطرح می‌شود. مدرنیته در رویارویی با دیدگاه سنتی، «من» را در رابطه بین فرد و جامعه تعریف می‌کند. پس از پیشرفت مدرنیته، «من» به چیزی تبدیل می‌شود که از طریق یک فرآیند بازاندیشی (Reflexivity) مورد بررسی و آفرینش قرار می‌گیرد. در نظم پساسنتی، هویت شخصی پدیده‌ای بازاندیشانه می‌شود؛ پروژه‌ای که دامن روی آن کار می‌کنیم. این امر به همین میزان درباره همه جهان مدرن صادق است. می‌توان گفت بازاندیشی یکی از ویژگی‌های خرد انتقادی و یکی از ارکان اندیشه‌ی مدرن است. (Giddens, 1991)

با زندگی شهری، با اصطلاح روانشناسان اجتماعی، ما به جای **گروه** (Gemeinschaft) در **جامعه** (Gesellschaft) پسامدرنیسم زندگی می‌کنیم. جامعه مدرن بر روابط اقتصادی و سیاسی استوار است و در آنجا منافع و احترام فردی بر جمعی مقدم است. در چنین جامعه‌ای، ما با بیشتر افرادی که برخورد داریم، هیچ خویشاوندی و ارتباط خونی نداریم. دیگر نیازی نیست از اینکه چگونه رفتار می‌کنیم، شرمسار باشیم. این تغییر بساط هویت اجتماعی سنتی را بر می‌چیند.

در جامعه مدرن به طور قابل توجهی، ما عضو گروه‌های بیشتر از گذشته هستیم: خانواده، دوستان، تیم‌های کاری، گروه‌های ورزشی، انجمن‌ها مدنی، گروه‌های سرگرمی، گروه‌های والدین و غیره. ما بیش از هر زمان دیگری سفر می‌کنیم و با دیگران تماس‌ها و ارتباط‌های موقت برقرار می‌کنیم، که سپس قطع می‌شود. از طریق رسانه‌های اجتماعی، «دوستانی» پیدا می‌کنیم که تعداد آنها به مراتب فراتر از آنچه وقت و ظرفیت عاطفی برای آنها داریم، است. بدین ترتیب مدرنیته، چارچوب

حمایت از فرد، با خوب و بدش، را که در جوامع کوچک و سنت‌ها ایجاد شده بود را، از بین می‌برد. نهادهای غیرشخصی بزرگ جایگزین ساختارهای قدیمی روستا می‌شوند. شهرنشینی این روند را تقویت کرده است. ما باید و می‌توانیم «من» خود را، خودمان بسازیم. (Gärdenfors, 2017)

پیشرفت فناوری ابزارهای گوناگونی برای تقویت «من» و گسترش توانایی من فراهم آورده است. ابزارهای پیشین چون پتک، چکش، تلسکوپ و میکروسکوپ بیشتر در جهت تقویت نیروی بدنی من بود، اما فناوری‌های جدید مثل کامپیوتر، اینترنت و تلفن همراه، اگر درست بکارگرفته شود، می‌تواند در جهت تقویت فکری «من» نیز بکار گرفته شود. واژه‌نامه و فرهنگ تلفن همراه همیشه با توست. هرآن قدری با تلفن همراه عکس‌گیری. محاسبات ریاضی که زمانی هفته‌ها طول می‌کشید، امروزه در چند دقیقه عملی است.

از طرف دیگر، برخی فناوری‌های جدید چون عکاسی دیجیتال در گوشی‌ها و رسانه‌های اجتماعی تاکید بر ظاهر را بسیار برجسته کرده است. صنعت گسترده‌ی آرایشی و بهداشتی پدید آمد که دامن نیازهای جدیدی را برای مصرف‌کنندگان ایجاد می‌کند. مغلوبان تبلیغات خدمات زیبایی ناامیدانه هر کالای صنعت آرایشی را مصرف می‌کنند تا بتوانند خود را جوان‌تر و جذاب‌تر کنند. با صرف وقت و هزینه کلان برای زیبایی ظاهری و بیرونی، زیبایی معنوی و درونی را کاملن به فراموشی سپردند. با یک مقایسه از میزان وقت و پولی که برای وسایل آرایشی در جهان معاصر خرج می‌شود با پولی که برای کتاب، تئاتر و فرهنگ خرج می‌شود به روشنی می‌توان نتیجه گرفت که مراقبت ظاهر کاملن مراقبت درون را از میدان بدر کرده است. نمونه بارز، برای بسیاری از افراد بارگذاری عکسی در رسانه اجتماعی، بسیار مهم‌تر از انجام کاری خیر در متن جامعه است.

انسان در جماعت پیشامدرن، بیشتر چون مهره‌ای در جامعه بود که هویتش تعیین شده بود. احتیاج، استقلال، آزادی و حرمت «من» بسیار به ندرت مطرح بود. اما با گذار از جماعت به جامعه، به فرد این آزادی داده می‌شود تا روی «من» خود کار کند، آنرا بسازد و یا بهبود بخشد.

به طور سنتی، اندیشمندان مغز را مسئول شکل‌دهی «من» می‌دانستند اما، پژوهشگران امروز روی مغز، بدن و محیط و همکاری و همخوانی این سه تاکید دارند.

من مستقل

برای اندیشیدن مستقل و نیل به آفرینش اندیشه‌های نوین، باید من قوی و مستقل تربیت شود تا در برابر اتوریته‌ها و اقتدارهای گوناگون مذهبی، ایدئولوژیک، علمی و نظر مسلط مجامع علمی و توده‌ها بایستد. بدون نفی اتوریته کلیسا، ارسطو، جالینوس، بطلمیوس و . . . علم و دانش، تکنولوژی و کرامت انسانی در اروپا قادر به برداشتن قدمی به پیش نبود. هنوز زمین مسطح و مرکز جهان و کهکشان بود.

فقط با شک کردن، زیر علامت سوال بردن، پژوهش کردن می‌توان به عرصه‌ها جدید راه یافت و این کار، من قوی و مستقل می‌طلبد که موانع گوناگون و سخت در سنت و فرهنگ ما بر سر راه اوست.

من در فرهنگ‌های دیگر

با فردیت در فرهنگ‌های مختلف، برخوردهای بسیار گوناگون می‌شود. به‌طور کلی می‌توان گفت که در غرب به فرد به عنوان موجودی مستقل و آزاد نگاه می‌کنند. «من» مستقل، کامل و بالغ است که می‌تواند زندگی خود را، خودش تعیین کند و بسازد. اما، در شرق و آفریقا، فرد را بیشتر وابسته به جماعت می‌بینند. «من» با رابطه‌اش با دیگران و جماعت مشخص می‌شود. این نگاه به فرد پیامدهای اندیشگی و احساسی ژرف روی فرد دارد.

من در بینش دینی اسلامی

هسته اصلی من‌ستیزی، دشمنی با فردیت و خردستیزی در جهان اسلام را باید در یک ویژگی مشترک همه ادیان و مذاهب دید. آنها به توانائی انسان اعتقاد ندارند و او را نابالغ و ناتوان از دستیابی به حقیقت و به‌ویژه حقیقت دینی می‌دانند و رهبری و آموزش یک انسان دیگر به‌عنوان پیامبر، امام یا رهبر را ضروری می‌دانند.

ادیان و از آن میان اسلام، می‌دانند که سرشار از تناقض، نارسائی، اظهارات ضدعلمی و ضدانسانی هستند. از اینرو سعی دارند قبل از هر چیز با ایجاد یقینی کاذب راه هر گونه شک کردن را ببندند. اگر با این حال، باز شک دید آمد، اتوریته‌های پرسیش ناپذیر دارند. اگر باز با همه اینها شک و در نهایت ارتداد پیش آمد، مرگ و خشونت ذاتی مذهب پاسخ است.

اصولن علم در اسلام به معنی اندیشیدن و نوآوری نیست، علم در اسلام به معنی دنبال قرآن و حدیث و شان نزول آن رفتن و توجیه واقعیت روز براساس اندیشه گذشتگان است. علم فعالیت پژوهشی، آزمایشی و خردورزی نیست، علم وفق امور بر کلام خدا، در عمل انسان‌های مدعی نمایندگی و جانشینی خدا است. از اینرو یک عالم مسلمان دنبال شک، پرسش، مسئله، مشاهده، پژوهش، تجربه و آزمایش نمیرود. او طالب می‌شود و پس حتی چهارصد سال بعد از پیامبر به دنبال کسانی که با چند ارتباط با پیامبر همکلام شدند می‌رود تا از زبان آنها حقایق را کشف کند. نتیجه صدها هزار حدیث می‌شود. «من» نباید فکر کند، من نباید خرد خود را بکار بیندازد تا بد و خوب را تشخیص دهد و با همیاری و همکاری با دیگران برای مشکل انسان و جامعه راه حل پیدا کند. «من» باید در میان انبوه نامطمئن و ناسازگار، کلام خدا، حدیث، سنت و سیره، راه حل را برگزیند. با این طرز تلقی یاد سخنان گاليله (۱۶۴۲-۱۵۶۴) می‌افتم که در جریان محاکمه در دادگاه بازجویی و تفتیش عقاید کلیسا گفت:

فرض کنید که شما ساعتی را به دوست خود هدیه کنید و دوست شما خوشحال شود. اما به او بگویید: از این ساعت استفاده نکن، بلکه هر وقت خواستی زمان را بدانی، بیا و از خود من بپرس. با این حرف هدیه‌ی شما تمام اثرش را از دست می‌دهد و تبدیل به وزر و وبالی بر دوش دوست شما می‌شود. شما روحانیان چنین وضعی برای ما درست کرده‌اید. از سویی می‌گویید: بزرگ‌ترین نعمتی که خدا به شما هدیه کرده است، عقل است. از سویی دیگر می‌گویید: تمام حقایق را باید با رجوع به تورات و انجیل فهمید. از تورات و انجیل باید فهمید که زمین گرد است یا مسطح است. از تورات و انجیل باید فهمید که خورشید به دور زمین می‌چرخد یا زمین به دور خورشید. یعنی در واقع خدا هدیه‌ای به ما داده، ولی به ما گفته از آن استفاده نکنید، فقط از تورات و انجیل بپرسید که حق و باطل چیست!

این منع دقیقن در اسلام هم آمده است. قرآن از یک سو بر تفکر، تعقل و علم تاکید دارد (نگاه کنید به زمر ۹، انفال ۲۲، آل عمران ۱۹۱-۱۹۰) از سوی دیگر پوست از کله کسی که مستقلن فکر کند، می‌کند و می‌گوید همه راه حل‌ها در قرآن، حدیث و سیره‌ی نبوی آمده است باید از مومنان پرسید: آیا خرد یک موهبت الهی نیست؟ آیا اگر خرد خود را بکار بگیریم و با پرسش‌گری و سنجش‌گری به امور بنگریم، خدا ما را بازخواست می‌کند؟ آیا خدا ما را از عدم کاربرد خرد و پیروی کورکورانه از یک مخلوق دیگر خودش سرزنش نمی‌کند؟

اسلام، چون همه ادیان و ایدئولوژی‌ها، ضد فردیت، من‌ستیز و شخصیت‌گُش است. هم در آموزش، هم در عبادات و هم در اساطیرش. نخستین سرکوب من و شخصیت مردان مسلمان از همان دوران کودکی آغاز می‌شود، بدون آنکه کودک حق انتخاب و حتی تشخیص سیاسی، اجتماعی، تاریخی، فرهنگی داشته باشد او را مسلمان اعلام می‌کنند و او را ختنه می‌کنند و داغ اسلامی می‌زنند.

در اساطیر اسلامی، داستان شیطان بسیار جالب است. براساس کتابهای اسلامی، ابلیس یکی از جن‌ها بود که بر اثر پارسایی زیاد به درجه فرشتگان راه یافت و مقرب‌ترین نزد خدا گشت، اما برای سجده نکردن به آدم از درگاه الهی رانده شد. در تاریخ طبری در روایاتی از ابن‌عباس نقل شده است: ابلیس از فرشتگان بود و نامش عزازیل بود و در زمین ساکن بود. فرشتگان ساکن در زمین جن نام داشتند. ابلیس به عبادت همی کوشید و در دانش از همه پیش بود و به همین سبب مغرور شد و در برابر فرمان خدا عصیان نمود. (تاریخ طبری، جلد ۱، ص ۵۳)

آنچه در باره شیطان می‌گویند او از آتش است و آدم از خاک، تمام عمر عبادت کرده است. عبادت کردن، پاک بودن و دانشمند بودن، کافی نیست باید سجده کند به یک آدم خاکی باید خاکسار شد و «من» را نابود کرد. تا آنگاه ترا بتوان به هر جایی کشاند. به جنگ صلیبی، به بمب‌گذاری در مسجد همکیش خودت. یعنی تو باید فردیت و شخصیت خودت را بکشی و گرنه تکفیر می‌شود. عکس پیام این است تو فقط اگر سجده کنی می‌توانی هر کاری بکنی، می‌توانی محمودرضا خاوری باشی، تو فقط اگر سجده کنی می‌توانی سعید طوسی باشی.

سعید طوسی، سید علی مقدم و سید علی خامنه‌ای در محفل انس با قرآن ۳۱ تیر ۱۳۹۱

برای منکوب کردن و بریدن نفس فردیت و شخصیت به یک اقتدار انتقادناپذیر و دست‌نایافتنی نیاز است. کلام اسلامی دست بکار می‌شود. حدیث «لَوْ لَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ» (اگر بخاطر تو نبود کهکشان را نمی‌آفریدم) ضرب زده می‌شود و در تفسیر آن می‌گویند:

از عمر بن خطاب نقل شده است که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند «وقتی که آدم گناه را مرتکب شد گفت: خدایا تو را به حق محمد قسم می‌دهم که من را ببخشی؛ خداوند فرمود: چگونه محمد را شناختی با اینکه هنوز او را نیافریده‌ام؟ پاسخ داد: زیرا وقتی مرا با دست خویش آفریدی و در من از روح خویش دمیدی، سر خویش را بالا

گرفتم؛ پس در پایه‌های عرش دیدم که نوشته است «لا اله الا الله محمد رسول الله»؛ پس دانستم که تو نام او را در کنار نام خویش آورده‌ای، مگر به این علت که او محبوب‌ترین آفریدگان در نزد تو است؛ خداوند فرمود: راست گفتی ای آدم؛ او محبوب‌ترین آفریدگان نزد من است؛ من را به حق او بخوان؛ به تحقیق که تو را آمرزیدم؛ و اگر محمد نبود تو را نمی آفریدم. این روایت سندش صحیح است .
(المستدرک علی الصحیحین ج ۲، ص ۶۷۲، شماره ۴۲۲۸)

هدف آن است که حضرت محمد آنقدر بزرگ و دانا تصویر شود که مومن در برابر او به سرحد نیستی و محجوریت تقلیل پیدا کند. این نیستی و محجوریت برای روحانیون که انحصار رابطه و شناخت پیامبر و قرآن را دارند و جانشین او محسوب می‌شوند نیز بغایت سودمند است و منبع مشروعیت آنها از دید مومنان است. آنگاه عطارها و مولوی‌ها دست بکار می‌شوند و این اندیشه را از حجره‌های تاریک متکلمان با شعر خود بین توده‌ها می‌برند. عطار در باره حضرت محمد می‌گوید «آفرینش را جز او مقصود نیست» و مولوی می‌فرماید:

با محمد بود عشق پاک جفت زان سبب او را خدا لولای گفت

گر نبودی بهر عشق پاک را کی وجودی دادمی افلاک را

من بدان افراشتم چرخ سَکَنی تا علو عشق را فهمی کنی

وقتی عظمت، سطوت، جذبه و جلال و جبروت یک شخص به این حد می‌رسد دیگر همه‌ی کردار و گفتار و رفتار او سرمشق است و انتقادناپذیر، حال اگر این عمل ازدواج دختر ۶ ساله با مردی ۵۰ ساله باشد و یا قتل عام غارت و نسل‌کشی.

بخشیدن این عظمت به محمد برای خاموش کردن انتقادات به کلام او که در یافتن تناقض و ضدانسانی و تبعیض‌آمیز بودن آن تلاش‌چندانی نمی‌طلبید، در نزد مسلمانان کافی نیست. آنها ارتداد و سبّ النبی را هم تدوین کردند. برای محو فیزیکی من اندیشنده و من مستقل و من منتقد، برگشتن از اسلام و انتقاد از محمد بالاترین مجازات، یعنی مرگ را دارد.

کردار و رفتار این فرد را که چندین میلیارد انسان و تمام کائنات، اگر بخاطر او نبود خلق نمی‌شدند را می‌توان در «سیره نبوی ابن هشام» و در تاریخ غزوات خواند.

فرهنگ منستیز و اندیشه پرهیز، فرهنگ پیشوا و پیرو پرور، مجتهد و مقلد پرور، در نهایت حتی به آنجا می‌رسد که کارکردن را تقبیح می‌کند و در ادامه آن هم کارکردن و هم اندیشیدن را تقبیح می‌کند و در نهایت تحمیق‌کنندگی و منفعل‌سازی، توکل را توصیه می‌کند.

مولوی در مثنوی در داستان « قِصَّةٔ آن دَبَّاعِ که در بازارِ
عَطَّارانِ از بویِ عَطَر و مُشکِ بی‌هوش و رَن‌جور شد » می‌فرماید:
آن یکی اُفتاد بی‌هوش و خَمید چون که در بازارِ عَطَّاران
رَسید

بویِ عَطَرش ز دَرِ عَطَّارانِ راد تا بِگَر دیدش سَر و
بَر جا فُتاد

هَم‌چو مُردارِ او فُتاد او بی‌خَبَر نیم روز
اَن‌دَر میانِ رَه‌گُذَرِ

جَمع آمد خَلَقِ بر ویِ آن زمان جُمْلِگانِ لا‌وَل‌گو
دَرمانِ کُنان

آن یکی کَفِ بر دلِ او می‌بِراند و زِ گُلَّابِ آن دیگری بر
ویِ فُشانَد

او نمی‌دانست کَن‌دَر مَرِ تَعه از گُلَّابِ آمد
وِرا آن واقع

آن یکی دَس‌تَش همی‌مالید و سَر و آن دگر که گل
همی‌آورد تر

آن بِخوَرِ عود و شِکَّـر ز د به هم و آن دِگَر از
پوشِشَش می‌کرد کَم

و آن دِگَر ز بَی‌ضَش که تا چون می‌جَهَد و آن دِگَر بوی از
دَها نَش می‌سِتَد

تا که میِ خوردست و یا بَنگ و حَشیش خَلَقِ دَرمان‌دَنَد
اَن‌دَر بی‌هُشیش

پَس خَبَر بُردند خویشان را شِتاب که فُلان افتاده است
آن‌جا خَراب

کَس نمیداند که چون مَصْرُوع گشت یا چه شد کو را فُتاد از بامِ
طاشّت؟

یک برادر داشت آن دَبّاغِ زَفْت
دانا بِیامَد زود تَفْت

اندکی سَرگینِ سگ در آسَتین
آمد با حَنین خَلّاق را بِشْکافت و

گفت من رَنّجَش همی‌دانم زِ چیست
جَلّیست چون سَبَب دانی دَوّا کردن

به بیان نثر، مولوی می‌فرماید: روزی یک نفر در حال عبور از بازار عطاران بود. در میانه بازار وقتی که بوی عطرها به مشام او رسید، بی‌هوش شد و بر روی زمین افتاد. مردم به دور او جمع شدند تا ببینند چه مشکلی دارد. هرکسی سعی می‌کرد علت غش‌کردن او را تشخیص دهد و درمان کند. یک نفر شکم او را ماساژ می‌داد و یک نفر گلاب به سر و روی او می‌ریخت. این فرد نمی‌دانست که مشکل او به خاطر همین بوی گلاب است. خلاصه مردم به درمان ادامه دادند و یک نفر دست و پایش را ماساژ می‌داد و دیگری کاهگل تر آورد. یک نفر دیگر بخور عود و شکر درست کرد و یک نفر دیگه لباس‌های او را در می‌آورد. یک نفر دیگر نبض او را گرفته بود و دیگری دهانش را بو می‌کرد تا ببیند آیا شراب خورده یا تریاک و حشیش کشیده است. ولی هیچ‌کسی نتوانست علت بی‌هوش شدن او را بفهمد و مردم حیران به دور او ایستاده بودند. بالاخره چند نفر برای بستگان او خبر بردند که فلانی بی‌هوش در آنجا افتاده است. هیچ‌کسی اطلاع نداشت که آیا آن فرد صرع دارد یا مشکل دیگری؟ آن فرد در واقع یک دباغ بود و برادری داشت که خیلی سریع خودش را به او رساند. برادرش کمی مدفوع سگ در دست خود داشت و مردم را کنار زد و به پیش برادرش رسید. او گفت که من می‌دانم مشکل او چیست و وقتی که مشکل کسی را بدانی راحت می‌توانی او را درمان کنی.

مولوی می‌خواهد بگوید دباغ زحمتکش از عطر بی‌هوش می‌شود و با بوی مدفوع سگ به‌هوش می‌آید. آیا از این بدتر می‌توان کار و زحمتکش‌انیدی، این تولیدکنندگان نعمات مادی را توهین و تحقیر کرد؟

حافظ عزیز، آب پاکی روی دست «من» اندیشنده می‌ریزد، اندیشیدن، دانش، کار و کوشش و خودسازی را بی‌نتیجه می‌داند. ما را به توکل فرا می‌خواند. توکل یعنی از اندیشیدن و تلاش در حل مشکلات دست‌بکش،

کار و مشکل خود را به خدا واگذار و به امید خدا باش، یعنی انفعال کامل و مطلق:

تکیه بر تقوی و دانش در طریقت کافرست
راهرو گرسنه هنر دارد توکل بایدهش

یکی دیگر از جنبه‌های آشکار فردستیزی در اسلام، ارج نهادن به قربانی کردن فرزند از سوی ابراهیم است. به هیچ وجه آگاهی، اراده و خواستِ اسماعیل مطرح نیست. پدر در راه خدا با او مثل یک شی و یا یک گوسفند برخورد می‌کند و او را به قربانگاه می‌برد. من اسماعیل اصلن وجود خارجی ندارد.

حدیث و سیره‌ی نبوی نفی مطلق من و اندیشه مستقل

هرگاه مسئله و مشکلی پیش بیاید، خرد سالم حکم می‌کند که انسان فکر کند، با دیگران اندیشه خود را در میان بگذارد، زوایای گوناگون مشکل را باهم بسنجند، علت وقوع مشکل را پژوهش کنند، باهم راه حلّی برای مشکل پیدا کنند. اگر امکان آزمایش وجود دارد قبل از اجرا آن آزمایش کنند. فکر کنند چگونه می‌توانند عمل کنند که دوباره آن مشکل تکرار نشود و تدابیر پیشگیرانه ضروری اتخاذ شود.

اما، ادیان و به ویژه اسلام، و در اسلام بخصوص شیعیان، فکر می‌کنند برای همه مشکلات جهان از ازل تا ابد، یک نفر در عربستان هزار و چهارصد سال پیش راه حل پیدا کرده است. راه حل یا در قرآن آمده یا ما می‌توانیم از راه حلّی که پیامبر در موارد مشابه عمل کرد (سیره‌ی نبوی) یا اینکه پیغمبر به نوعی از آن حرف زد (حدیث نبوی)، راه حل مشکل امروز را پیدا کنیم. این رهنمود یعنی نابودی کامل من در عمل و اندیشه یک نفر دیگر که هزار چهارصد سال پیش می‌زیست و تعطیل کامل اندیشیدن و راه حل‌یابی من و در نتیجه ما.

اگر با این عظمت محمد، باز یک انسان فضول پیدا شود، شک کند، پرسش کند و از آن زشت‌تر بگوید من فکر می‌کنم و مرتکب ابداع شود، دیگر خونس به پای خودش است و جوابش تبعید، تکفیر و سبّ النبی است.

تکفیر قوی‌ترین ابزار سرکوب من پرسشگر و اندیشنده است و بیشک آشکارترین نشانه‌ی بی‌دانشی، بی‌منطقی و عدم اطمینان مطلق مذهبها است. با تکفیر من اندیشنده نابود و منفرد می‌شود و ارتباط او با توده‌ها، این اقیانوسی که در آن زنده است و برای آن زنده است، قطع

می‌شود. این همان چیزی است که مذهب‌ها می‌خوانند: نابودی شک کردن و پرسش نمودن و آفرینش.

پژوهش و تقدس

اعتقاد و ایمان، هر ذهن خلاق و توانمند و وجدان آزاده و انسان‌دوست را از کار می‌اندازد. کسانی که با اعتقاد به اصول مذهبی یا ایدئولوژیکی به نوآوری و یا دست‌آورد علمی رسیده‌اند، بیشک اعتقاد و ایمان خود را از عرصه پژوهشی و فعالیت فکری جدا کردند.

وقتی در پژوهش بی‌طرف بخواهیم به حریم مقدسات وارد نشویم مجبور به شبه‌ریشه‌یابی می‌شویم. ایمان به مقدسات شک و پرسش را کفر می‌داند و دانش بدون شک و پرسش دست‌نیافتنی است.

عده‌ای دستاوردهای علمی برخی موحدان را دلیل بر حقانیت مقدسات بشمار می‌آورند. ما باید بینش دینی و تعبیر ایمانی فرد را که با تعبیر ایمانی دیگری رد می‌شود، با دستاوردهای علمی او که از سد مشاهده، تجربه و آزمایش می‌گذرد را از هم جدا کنیم. تعبیر ایمانی بر اعتقاد استوار است ولی دستاورد علمی بر مشاهده، تجربه و آزمایش. تعبیر ایمانی بر احکام مقدس و تردیدناپذیر استوار است که با تجربه و آزمایش، اگر هزار بار هم عدم صحت آن ثابت شود، عوض نمی‌شود. واقعیت باید خود را در احکام مقدس بگنجاند. ولی تعبیر علمی بر احکام تغییرپذیر استوار است که با مشاهده، تجربه و آزمایش، با احکام جدیدتر که واقعیت را بهتر توضیح می‌دهد جایگزین می‌شود.

به یک بررسی تاریخی نگاه می‌کنیم. یکی از اصلی‌ترین انگیزه اعراب به رهبری حضرت محمد و خلفای راشدین و خلفای بعدی ثروت بیکران و نعمات مادی تولید شده بدست زحمتکشان کشورهای ثروتمند ایران و روم شرقی بود.

حضرت محمد فرمول برد-برد اگر پیروز شوید غنیمت جنگی کشورهای ثروتمند ایران و روم، اسارت گرفتن زنان و دختران و برده‌کردن آنها در انتظار شماست و اگر کشته شوید بهشت، جوی شیر و عسل، حوریان و غلمان (همجنس‌بازی در بهشت ظاهران اگر مستحب نباشد مباح است). با این وعده و وعید و با خشونت و ترور، دسیسه، عهدشکنی، قتل و غارت گسترده، اسلام وارد ایران شد و با همدستی نومسلمانان تحکیم شد. بیشک اسلام یکی از اصلی‌ترین عوامل عقب‌ماندگی ایران است،

چه در سده میانه و چه امروز.

حال، عده‌ای در ریشه‌یابی علل عقب‌ماندگی ایران به اعراب می‌رسند و اعراب را مورد انتقاد قرار می‌دهند. در صورتی که توده‌های اعراب و روشنفکران اعراب کمتر از ایرانی‌ها از اسلام صدمه ندیدند. سر بریدن‌ها و تکفیرها در میان اندیشمندان و انسان‌دوستان اعراب کمتر از ایران نبوده است. این پژوهش‌گران برای اینکه به تقدس اسلام لطمه نخورد، بجای اسلام و قوانین ضدانسانی و جنگ‌افروزش به اعراب نسبت تجاوزگری می‌دهند و جوی ضدعربی را دامن می‌زنند. در صورتی که مردم اعراب همچون ما از اسلام زخم‌های عمیق خورده‌اند.

مذهب به پیچیده‌ترین پرسش‌های بشر جواب ساده و سراسر می‌دهد. از اینرو، این جواب ذهن‌های تنبل و خوش‌باور را زود مجذوب می‌کند. پذیرش جواب‌های مذهبی در گذشته، در عدم شناخت قوانین طبیعی ریشه داشت ولی، پذیرش آنها در دروران کنونی، که به ویژه در مناطق عقب‌مانده، علاوه بر سطح نازل علوم دقیقه، در پیچیدگی مشکلات اجتماعی و اقتصادی مدرن نیز می‌توان دانست.

اینکه در اسلام، به بیان درست‌تر در همه ادیان، علم، فلسفه و اندیشیدن زاید هستند، کاملن قابل درک است. زیرا اسلام جواب همه پرسش‌ها را در قرآن، حدیث و سیره نبوی دارد. از اینرو، انسان نباید شک کند و یا پرسش کند و یا از آن زشت‌تر، پژوهشگر باشد، انسان باید طالب باشد و استخبار و کسب‌خبر کند. از اینرو ما در ایران طلاب داریم، پاسخ‌ها برای همه پرسش‌ها وجود دارد، انسان آنها طلب می‌کند و پیشوایان دینی در اختیار شما می‌گذارند.

یک مسلمان راستین، خدای نکرده، شک و یا پرسش نمی‌کند، او استخبار می‌کند، درخواست خبر می‌کند. پاسخی که از قبل وجود دارد و متکلمان و مفسران زحمت کشیدند و آنها در کتابهای قطور جمع‌آوری کردند و یا مجتهدان نماینده انحصاری خدا در رساله‌ها و فتوای خود ارائه کردند، را طلب می‌کند.

البته اسلام از این هم جلوتر می‌رود، هنر و ادبیات را لهو و لعب و یا وسوسه‌های شیطانی اعلام می‌کند و در سرزمینی که با سرکوب‌خشن من و خودسانسوری گسترده، به‌ویژه در احساسات زنانه، کویری خشک بیش نیست، با سانسور، تکفیر، کتابسوزان، کتابشویان و کتاب‌خمیرکردن آنها کاملن خنثی و بی‌اثر می‌کند. با پیروی از سنت سلف خود، که می‌گفتند اگر درست است ما در قرآن داریم، اگر درست نیست، پس

مستجوب آتش هستند و با وجدانی آسوده کتابخانه‌های ایران، روم شرقی و مصر را آتش زدند و بخش بزرگی از تلاش فکری و هنری بشریت را نابود کردند، به همان سادگی که طالبان در بامیان تندیسهای هزار ششصد ساله‌ی بودا را نابود کردند، هنر، موسیقی و ادبیات را نابود می‌کنند.

با این دشمنی با اندیشیدن، فلسفه در جهان اسلام نه معنی دارد و نه می‌تواند شکل بگیرد. فلسفه به معنی اندیشیدن درباره‌ی مسائل بنیادین و اساسی جهان، طبیعت، زندگی، تاریخ و انسان با رویکرد نقّادانه و نظام‌مند و به کمک استدلال‌های عقلانی و منطقی، در جهان اسلام وجود ندارد. فلسفه راستین جز نیروی خرد و استدلال، بن‌مایه (مرجع) و سنجه (معیار) دیگری نمی‌شناسد. آنچه در جهان اسلام بنام فلسفه مشهور است در واقع دنباله‌ی علم کلام که می‌خواهد با ظاهر و ابزار فلسفی و منطقی و به بیان درست‌تر با سفسطه بینش غیرعقلانی اسلامی را توجیه کند.

آنچه نیچه در باره ناسازگاری بینش دینی و دید علمی می‌گوید، کاملن درباره اندیشه فلسفی اسلامی صادق است:

در حقیقت، میان دین و علم واقعی نه خویشاوندی وجود دارد و نه دوستی و نه حتی دشمنی. دین و علم در ستارگان مختلف زیست می‌کنند، و هر فلسفه‌ای که در ظلمت آخرین نگرش‌هایش شراره‌ای از شهاب دینی بدرخشد، هر چه را بعنوان علم عرضه کند مظنون می‌سازد، و در این صورت هر چه عرضه می‌کند دین است، گرچه جلای علم بدان داده است. [8]

راه علمی شناخت رسیدن از شک به یقین، بکارگیری خرد و استدلال است. در فرهنگ اسلامی هم شک، هم استدلال و هم خرد نکوهش شده است. عقل، دانش، استدلال و فلسفه برای تفکر دینی ضلالت کامل است. آنها عقل، دانش، استدلال و فلسفه را برای توجیه دین و احکامش می‌خواهند نه برای شناخت انسان و طبیعت.

ادیان و مذاهب، پیشگیرانه، شک‌پرهیز، پرسش‌ستیز، نوگریز و اندیشه‌کش هستند. هر چند شک کردن مقدمه‌ای است بر اندیشیدن، پژوهش و نیل به یقین و یا گسترش افق دید اما، مذهب خطر اندیشیدن را کاملن درک می‌کند و پیشگیری لازم را کرده است. در مذهب به مومنان می‌گویند که شک، تردید، وسوسه از خطرات و فریب‌های شیطانی است و در مقابل یقین، ثبات و اطمینان از الطاف رحمانی و الهی است. برای همین هم با رهنمود و تهدید سرچشمه اندیشیدن را می‌خشکانند. مولوی

عزیز واکنش خدا را در مقابل شک و تردید موسی چنین توصیف می‌کند:

گفت موسی ای خداوند حساب نقش‌کردن باز چون کردی خراب؟

نرّ و ماده نقش‌کردی جان‌فزا وانگهان ویران کنی این را
چرا؟

گفت حق: دانم که این پرسش ترا نیست از انکار و غفلت وز هوا

ورنه تادیب و عتابت کردمی بهر این پرسش ترا آزردمی

لیک می‌خواهی که در افعال ما باز جویی حکمت و سر بقا

یعنی تو حق نداری شک و پرسش برای ژرفش دانش بکنی، شک و پرسش تو باید برای تائید بازم بیشتر دین باشد. خدا به موسی می‌گوید می‌دانم این پرسش تو از روی شک و اندیشیدن ژرفتر نبود، فقط می‌خواهی ایمان تو قوی‌تر شود، وگرنه ترا ادب می‌کردم و پدر ترا در می‌آوردم.

واژه **عقل** در قرآن نیامده است. بعدها مسلمانان با جعل حدیث‌های گوناگون این رسوائی را جبران کردند. مسلمانان راستین این پیام نام‌بردن عقل در قرآن را بخوبی دریافتند. سنائی توصیه می‌کند:

چند از این عقل ترهات‌انگیز چند ازین چرخ و طبع رنگ‌آمیز

نبینی غیب آن عالم درین پر عیب عالم زان

که کس نقش نبوت را ندید از چشم جسمانی

برون کن طوق عقلانی به سوی ذوق ایمان شو

چه باشد حکمت یونان به پیش ذوق ایمانی

کی آیی همچو مار چرخ ازین عالم برون تا تو

بسان کژدم بی دم درین پیروزه پنگانی

مولوی بزرگ، امام فخر رازی را که خود مخالف سرسخت فلسفه‌ی مشائی بود را نیز نمی‌تواند تحمل کند و او را به عنوان فیلسوف مورد حمله قرار می‌دهد و می‌گوید:

اندرین بحث ار ره بین بدی فخر رازی رازدار دین بدی

لیک چون من لم یذق لم یدر بود عقل و تخیلات او حیرت فزود

استدلال که در پی علت و معلول گشتن و فلسفی اندیشیدن است هم در اسلام گمراهی است. به نظر عطار، اگر با خرد فلسفی پرسش کنی و دنبال ریشه‌یابی باشی، از دین اسلام بی‌بهره می‌شوی و می‌فرماید:

چو عقل فلسفی در علت افتاد ز دین مصطفی بی‌دولت افتاد

ورای عقل ما را بارگاه است ولیکن فلسفی یکچشم راه است

به نظر مولوی تا اندیشه‌کنی، از دین حق خارج می‌شوی و می‌فرماید:

فلسفی را زهره نی تا دم زند دم زند دین حقش بر هم زند

فلسفی کو منکر حدّانه [9] است از حواس اولیا بیگانه است

استدلال و به ویژه استدلال منطقی در تاریخ تفکر عقلانی و افشای سفسطه نقش بزرگی ایفا کرده‌است. مذاهب پذیرش بی‌چون چرا می‌خواهند و پیرو گوش به فرمان، برای همین با استدلال بیگانه‌اند. اعتقادات مقدس هستند و پرسش‌ناپذیر و استدلال مانع آرامش مومن، از اینرو مولوی بزرگ می‌گوید:

پای استدلالیان چوبین بود پای چوبین سخت بی‌تمکین بود

ولی پاسداران دژهای اندیشه اسلامی از همین پاهای چوبین بی‌تمکین و نافرمان‌بر سخت در هراسند و هر جا دستشان برسد آنرا قلم می‌کنند. همان‌طور که ابوعلی سینای بزرگ راجع به رازی می‌گوید:

این ایراد را از محمد بن زکریای رازی برگرفته‌ای، از آن ناوارد فضول که با آن شرح‌هایش در الهیات، پا از گلیم حرفه‌ی خویش که شکافتن زخم و نگریستن در ادرار و مدفوع باشد فرا می‌نهد. بدینگونه خود را رسوا می‌نماید و نادان‌اش را در آنچه می‌کوشد و می‌جوید آشکار می‌سازد. [10]

با شگفت‌زدگی از زبان یک دانشمند، در باره یک اندیشمند دیگر، هراس اسلام از اندیشیدن فرد که خود را در هراس از فلسفه نشان می‌دهد را می‌بینیم.

ابن خلدون به هیچ وجه نمی‌خواهد قبل از اینکه شک و پرسشگری فرد بوسیله ایمان و خرافات بکلی از کار نیفتاد، به مطالعه فلسفه پردازد:

فلسفه زیان عظیمی به دین می‌رساند. . . . چنانکه دانستیم دانش فلسفه تنها دارای یک ثمر است که عبارت است از تشحیذ ذهن در ترتیب دلیل‌ها و حجت‌ها. . . . بنابراین جوینده‌ی حکمت باید بکوشد از پرتگاه‌های آن احتراز جوید. ... نخست به طور کامل و جامع علوم شرعی بخواند و از تفسیر و فقه آگاه شود، آنگاه به حکمت گراید. بی‌هیچ‌رو نباید کسی که از علوم اسلامی بی‌بهره است به حکمت روی آورد، زیرا کمتر ممکن است چنین کسی از مهالک آن در امان بماند. [11]

حال با این دیدگاه غول‌های فرهنگ و ادب ما، آیا یک جوان مسلمان جرئت شک‌کردن، اندیشیدن و بیان «من» خود می‌کند؟ باید من بسیار قوی داشته باشد و بسیار دلیر باشد که جسارت ابراز وجود کند.

اینهمه ضدیت بزرگان ما با شک و عقل و اندیشیدن، نشان آن است که همواره یک جریان قوی اندیشنده وجود داشت، هر چند آثارشان نتوانست از تکفیر، کتابشوئی و کتابسوزان جان سالم بدر ببرد و بدست ما برسد.

عرفان و من

عرفان اسلامی، سعی در نرم کردن زمختی‌ها و گوشه‌تیز انسان‌ستیز اسلام فقهاتی دارد. از هر دو جنبه اسلام مسلط، یعنی خشونت بی‌حساب و مادیگرایی لجام‌گسیخته، با ریای آشکار که بنام خدا ولی به کام خود غنیمت گرفتن، غارت‌کردن و به برده گرفتن زنان و کودکان یکی از اصول اسلام و بخشی از عبادت اسلامی می‌شود، فاصله می‌گیرد. در مقابل فردیت مطلق پیشوایان اسلام رسمی و فقهاتی که با مَنی متکبر که خود را جانشین خدا و رسول خدا می‌نامند و هر جنایتی را توجیه می‌کند، عرفا نابودی من و فردیت در دستور کار خود قرار می‌دهند و به الریت نه‌ایه العبودیه می‌رسند که موضعی بسیار منفی و منفعل است.

این پایمال کردن «من» فقط مختص به اسلام فقهاتی نیست. عرفان که ادعای کرامت انسان دارد، با پیروی مطلق از پیر، دست کمی از اسلام فقهاتی ندارد. در کتاب «نفحات الانس» جامی در شرح احوال مولوی می‌خوانیم:

روزی شمس‌الدین، از مولانا شاهی زیباروی التماس کرد. مولانا حرم خود را در دست گرفته در میان آورد و فرمود که: او خواهر جانی من است. [شمس] گفت: نازنین پسری می‌خواهم. [مولوی] فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش آورد [و] فرمود که: وی فرزند من است. [شمس]

گفت]: حالا اگر قدری شراب دست می داد ذوقی می کردم. مولانا بیرون آمد و سبویی از محله جهودان پر کرده بر گردن خود بیاورد. [12]

یعنی در دنیا مولوی خواست و اراده انسان‌های هیچ وجود خارجی ندارد. او برای نشان دادن پیروی بی چون چرا خود از مراد خودش همه‌ی «من»ها را نادیده می‌گیرد و با آنها چون یک شی بر خورد می‌کند.

من در فرهنگ ایرانی-اسلامی

من‌ستیزی و سرکوب تفکر مستقل در فرهنگ ایرانی ما هم کاملن رسوب کرده است. از زبان گفتار ما گرفته تا ضرب‌المثل‌های ما.

در فرهنگ ما، چنان به من و فردیت کم توجهی شده است جانبه بسیار جالب، نبودن یک واژه مناسب برای فردیت که شخصیت مستقل من را القا کند است. فرد و فردیت نه یک منِ خلاق و اندیشنده، چاره‌ساز بلکه تک و تنها را القا می‌کند.

در فرهنگ ایرانی، حتی گفتن من غرور محسوب می‌شود و نادرست. نباید گفت، «من گفتم». باید گفت، «بنده عرض کردم». این فرهنگ، با یک تیر دو نشان می‌زند. یکی من را زیر آوارش له می‌کند و دیگر ارزش تفکرش را نازل. این بنده که در واقع کوتاه شده‌ی «بنده‌ی خدا» است، یک نوع تاکید بر این است که من از چهارچوب آنچه یک انسان در هزار و چهارصد سال پیش در شبه جزیره عربستان برای اندیشه من ترسیم کرده خارج نمی‌شوم.

در ضرب‌المثل ایرانی، این چکیده تجربه فرهنگی ما، توصیه می‌شود، «خواهی نشوی رسوا، همرنگ جماعت شو». یعنی اگر فکر تو با باور مسلط جامعه منافات دارد، خودت را سانسور کن. چقدر اندیشه‌های والا از این خودسانسوری نابود شده‌اند و ما از آنها بی‌خبر ماندیم؟

همرنگ جماعت شدن، تسلیم تبلیغات قدرت مسلط شدن و آنچه من مستقل می‌بیند و داوری می‌کند را سانسور کردن، یکی از زشت‌ترین و خطرناک‌ترین ویژگی‌های انسانی است. همرنگ جماعت شدن، در کشوری مثل آلمان با آن فرهنگ و هنر والا، دست نازی‌ها را برای ارتکاب یکی از فاجعه‌بارترین جنگ تاریخ بشریت باز کرد. همرنگ جماعت شدن، جنگ خانماسوز ایران و عراق را هفت سال بیشتر به مردم ایران و عراق تحمیل کرد. همرنگ جماعت شدن ما را همدست خونریزی‌های سوریه، عراق،

لبنان و یمن کرد.

به اندیشیدن خطر کنیم

باید من را از قید و بندهای سنت، ایدئولوژی و مذهب رها کرد تا توان اندیشیدن آن آزاد شود. گفتن آسان است اما، عمل کردن به آن بغایت مشکل. اراده آزاد و اندیشیدن مستقل ما بسیار محدودتر از آن است که ما تصور می‌کنیم. ما در فرهنگ سنتی، ایدئولوژیک و مذهبی بزرگ می‌شویم و پریدن از روی سایه خودمان و پیشداوری‌های خودمان، تلاش و خودسازی سختی می‌طلبد. از تسلط ناخودآگاه بر ما تا تسلط ایمان، از تسلط فرهنگ جماعت تا گروهی که به آن تعلق خاطر داریم، کار ما را مشکل می‌کند.

برای نیل به اندیشه نو و آفرینش و فردیت، من باید آزاد شود تا بیندیشد. من و فردیت هم از برون با خطر تکفیر و تعزیر روبروست و هم از درون از ترس روبروی شدن با خود و روبرو شدن با پیشداوری‌های خود. ولی این رهائی عملی است، و اولین قدم آن اراده معطوف به اندیشیدن مستقل و میدان دادن به من و فردیت است.

آموزش و پرورش در تربیت من و استقلال اندیشیده او نقش اساسی دارد. دو روش کاملن متضاد وجود دارد: پرورش فرزندی بی‌شخصیت، مطیع، سربراه و پیرو مکتب یا فردی با شخصیت، با تشخیص فردی، با من و قضاوت مستقل، آفریننده و خودآگاه.

اسلام، من و تفکر مستقل من را به رسمیت نمی‌شناسد. اسلام از انسان تسلیم بی قید شرط در برابر خدا را می‌طلبد. از آنجائی که خدا نمایندگی مستقیم روی زمین ندارد در عمل تسلیم بی قید شرط در برابر اراده‌ی مدعیان نمایندگی و جانشینی پیامبر خدا، چون عمر، عثمان، آیت الله خمینی، آیت الله خلخالی، اسدالله لاجوردی، آیت الله گیلانی، ملا عمر، عمر البشیر، ابوبکر بغدادی و ... مورد نظر است. هر گونه عرض اندام «من» در برابر خدا که در عمل همان مدعیانی نمایندگی خدا یا جانشینان پیامبر خداست، ارتداد به حساب می‌آید و مجازاتش مرگ است. ما برای رهائی از این من‌ستیزی و فردیت‌کشی، تنها یک سلاح داریم، که بکارگیری آن در اسلام معصیتی بزرگ است، اندیشیدن مستقل و بیان آنچه «من» می‌اندیشد. پس بیائید همگان به این معصیت آنقدر آلوده شویم که دیگر هیچکس نتواند نخستین سنگ به سوی «من» اندیشنده پرتاب کند.

منابع و برای مطالعه بیشتر

دوستدار، آرامش (۱۳۷۰). *فرهنگ دینی و تمدن اسلامی*. چاپ دوم. پاریس: انتشارات خاوران.

آرامش دوستدار در این کتاب دو مفهوم بنیادین «فرهنگ دینی» و «امتناع تفکر» مطرح می‌کند. تز کانونی کتاب می‌گوید که تفکر در فرهنگ دینی ممتنع یا ناممکن است و از آنجا که فرهنگ ما در سراسر تاریخ دینی بوده، اندیشیدن در آن از همان آغاز محال بوده و همچنان مانده است. او مشکل جدی در خودشناسی فرهنگی ما را در مقاومت درونی می‌بیند که خود یکی از عوارض فرهنگ دینی است. این مقاومت درونی به تنهایی سمج ترین مانع در راه یافتن به خودشناسی فرهنگی ماست. پی بردن به وضع وخیم فرهنگ ما بسیار دشوار است و ما آنقدر آسانگیر و سطحی هستیم که نتوانیم وخامت وضع را ببینیم. فقط کوشش آگاهانه‌ی توانفرسا می‌تواند ما را از زنده به گور شدن فرهنگی موقتاً نجات دهد. خواندن این کتاب را به گرمی پیشنهاد می‌کنم.

مختاری، محمد (۱۳۷۷). *تمرین مدارا*: بیست مقاله در بازخوانی فرهنگ و... تهران: ویستار

محمد مختاری در قسمتی از این کتاب چنین آورده است: نزدیک به صد و پنجاه سال است که جامعه‌ی ما، از یک سو درگیر با سنت و نو مانده است، و از سوی دیگر، به تقابل فرهنگ‌های خودی و غیر خودی گرفتار است؛ و دوران بحرانی گذار خود را می‌گذراند. پس ناگزیر است برخورد آگاهانه و سنجیده‌ای با این درگیری و گرفتاری، و علل و عوامل آن داشته باشد. یعنی باید به بازخوانی همه‌جانبه‌ی فرهنگ، در کلاف به هم پیچیده‌ی روابط فرهنگی جهانی، و نقد سنت و معرفت تاریخی خود پردازد. چپستی خود را بشناسد. مبانی «هویت» یا «بی‌هویتی» خود را درک کند. ... اگر انتقاد از «دیگری» مستلزم مدارا با «دیگری» است، نقد «خویش» مبتنی بر تأمل در «خویش» است. درک نارسایی‌ها و دشواری‌ها، عارضه‌ها و بازدارندگی‌های فرهنگی ما،

مداراییِ دردناک می‌طلبد. به این اعتبار بازخوانی فرهنگ، گفت و شنیدی با سُنّت خویش است یعنی گفت و شنید یکی از اجزای این فرهنگ با اجزای دیگر آن است. گفت و شنید با خویش، روی دیگر گفت و شنید با دیگری است. این دو، هم در گرو نهادینه شدن مدارایند، و هم زمینه و عملی برای این نهادینه شدن اند. گفت و شنید یک رابطه است. و دو سوی رابطه، در نقد نظر، مکمل و تصحیح کننده همدند. زیرا برقرار ماندن رابطه، در گرو تفاهم در تفاوت، و مدارا در اختلاف ها است. از این رو اساس گفت و شنید بر امکان درک حضور دیگری استوار است، درک حضور دیگری نیز مبتنی بر درک و پذیرش حق و شأنِ برابر اندیشگی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و ... برای دیگری است...! خودسانسوری نتیجه ی حصر اندیشه است و این امری شخصی و مربوط به خود و یا خصلت نویسنده نیست. خودسانسوری محدود شدن نویسنده است. حصر آزادی است. بیماری فرهنگ و خلاف تفکر کانونی است... خواندن این کتاب را به گرمی پیشنهاد می‌کنم.

Baumeister, Roy (1986). *Culture Change and the Struggle for Self*. Oxford: Oxford University Press

Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press

Gärdenfors, Peter (2017). *Den svåra konsten att se sig själv*. Stockholm: Natur och Kultur

این کتاب سوئدی که «هنر دشوار دیدنِ خویشتن» نام دارد، نوشته‌ی پتر یردن‌فورس استاد علوم شناختی (cognitive science) دانشگاه لوندِ سوئد است و یکی از منابع اصلی مطالعه من در باره «من»، گوناگونی و روند تکامل آن می‌باشد.

Glover, Jonathan (1991). *I: The Philosophy and Psychology of Personal Identity*. UK: Penguin Books

Humphrey, Nicholas (2011). *Souldust: The Magic of Consciousness*. Princeton: Princeton University Press

Metzinger, Thomas (2009). *The Ego Tunnel: The Science of the Mind and the Myth of the Self*. New York: Basic Books

.Midgley, Mary (2014). *Are You an Illusion?* Durham: Acumen

یادداشت

[1] ویلهلم فون هومبولت (۱۷۶۷-۱۸۳۵) زبان‌شناس، دیپلمات و فیلسوف آلمانی و بنیان‌گذار دانشگاه هومبولت بود.

[2] سورن کی‌یرکگارد (۱۸۱۳-۱۸۵۵) فیلسوف، یزدان‌شناس، شاعر و منتقد اجتماعی دانمارکی است. بسیاری او را نخستین فیلسوف هستی‌گرا (اگزیستانسیالیسم) به شمار می‌آورند.

[3] زیبابین (Kaleidoscope) از چند آینه که با زاویه مقابل هم قرار گرفته و با انعکاس‌های متوالی اشیای رنگی مثل تیل، مهره و خرده‌شیشه با بازتاب نور به آن‌ها الگوهای رنگارنگی را پدید می‌آورد. با تکان دادن آن الگوها تغییر می‌کنند.

[4] لرد بایرون (Lord Byron ۱۷۸۸-۱۸۲۴) شاعر و سیاستمدار انگلیسی بود.

[5] گماین‌شافت (Gemeinschaft) و گزلشافت (Gesellschaft) بیانگر سنخ‌شناسی جامعه‌شناس آلمانی، فردیناند تونیس (Ferdinand Tönnies) هستند که به ترتیب معادل‌های Community و Society در انگلیسی و جماعت و جامعه در پارسی است.

جماعت به معنای اجتماعی است که در پیشاتجدد به صورت یک خانواده بزرگ یا قبیله و قوم تجلی می‌کرد و جلوه‌هایی از آن در روزگار تجدد نیز دیده می‌شود. در جماعت منافع شخصی افراد فدای منافع جمعی می‌شوند. یک جماعت دارای یک اخلاق و مذهب مشترک، هنجارهای روشن برای رفتارهای اجتماعی است و احساس مسئولیت جدی طلب می‌کند. تونیس جماعت را نوعی «نیروی اراده متحد» توصیف می‌کند، جایی که ساختار خانواده الگوی اولیه نحوه عملکرد جمع را مشخص می‌کند. نهادهای اجتماعی ابتدائی هستند و تقسیم کار پیشرفته وجود ندارد. حقوق و آزادی فرد بسیار محدود است و اعمال فردی تا حد زیادی کنترل می‌شود.

جامعه به معنای جامعه مدرن است که گرایش دارد علاقه و منافع فردی بر جمعی مقدم باشد. جامعه فاقد اخلاق و هنجارهای واحد است و فرد برای منافع خود اقدام می‌کند. جایگاه و پایگاه اجتماعی با عملکرد و کارائی فرد بدست می‌آید. جامعه بیشتر با ضوابط و روابط غیر از خانوادگی یا همسایگی استوار است که باعث می‌شود جامعه بیشتر در معرض تناقضات طبقاتی قرار گیرد. تقسیم کار بسیار دقیق است و

شرایط کاملاً متفاوتی برای مصرف ایجاد می کند.

[6] روی بامایستر (Roy Baumeister، زاده‌ی ۱۹۵۳)، استاد دانشگاه فلوریدا و روانشناس اجتماعی، کارهایش بر موضوعات چون خودآگاهی، طرد اجتماعی، وابستگی، روابط جنسی، خودکنترلی، خودباوری، رفتارهای خودشکنانه، انگیزش، پرخاشگری، آگاهی و ارادهٔ آزاد متمرکز است.

[7] آنتونی گیدنز (Anthony Giddens، متولد ۱۹۳۸) جامعه‌شناس بریتانیایی که نظریه ساختاربندی (Structuration theory) و نگاه کلنگرانه (Holism) به جامعه‌های مدرن او مشهور است.

[8] Nietzsche, Bd. 2, Buch 2, S. 119 به نقل از [۱] [۲] [۳] [۴] [۵] [۶] [۷] [۸] [۹] [۱۰] آرامش دوستدار، ص ۱۰۵

[9] حنانه [ح ن ° ن ا ن -] نام ستونی است که از چوب بود و حضرت رسول پشت بدان تکیه داده خطبه میخواندند و چون منبر مقرر شد و بر منبر برآمدند و خطبه خواندند، از آن ستون ناله برآمد مانند طفلی که از مادر جدا شود. (لغت‌نامه دهخدا)

[10] صفا، ذبیح‌الله (۱۳۴۶). تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی. چاپ سوم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ص ۱۷۶

[11] ابن خلدون (۱۳۷۵). [۱] [۲] [۳] [۴] (جلد دوم). ترجمه‌ی محمد پروین گنابادی. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی. ص ۱۰۹۷

[12] عبدالرحمن جامی (۱۳۶۶). نفحات الانس. تصحیح و مقدمه مهدی توحیدی‌پور. تهران: انتشارات سعدی. ص ۴۶۶

پیاده‌روی اربعین: قدرت‌نمایی

خرافات و تحمیق در برابر دانش و آگاهی

جمهوری اسلامی از همان دوران همه‌پرسی «آری» یا «نه»، به پذیرش نظام جمهوری اسلامی از سوی مردم نامطمئن بود و بنا را بر تزویر، تحمیق، ارباب و حذف فیزیکی مخالفان گذاشت نه رای مردم، سازندگی و رفاه و سرفرازی مردم ما.

جلوگیری از آگاهی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی توده‌ها در استراتژی جمهوری اسلامی جای ویژه‌ای دارد. به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران کلان جمهوری اسلامی، آخرین دستاوردهای علوم و فناوری را دنبال می‌کنند، نه برای بکارگیری این دستاوردها در جهت ارتقای دانش سیاسی و اجتماعی و فرهنگی مردم و رفاه عمومی توده‌ها، بلکه برعکس با آگاهی از سازوکار این دستاوردهای بشری در جهت عقب‌نگهداشتن فرهنگ و آگاهی توده‌ها و پائین نگه‌داشتن سطح رفاه آنها تلاش می‌کنند.

یکی از اقدامات بلندمدت جمهوری اسلامی جلوگیری از آگاهی اجتماعی توده‌ها است. در این راه، از مهد کودک تا دانشگاه برنامه‌ریزی حساب شده دارد. سیاست آنها، تزریق دائمی خرافات و جلوگیری از علم و دانش راستین است. انقلاب فرهنگی، اخراج استادان و دانشجویان آزاداندیش، سهمیه‌ای کردن دانشگاه و جلوگیری از تیزهوشان و واردکردن وابستگان خود به دانشگاه، تحریم و تکفیر فلسفه و علوم اجتماعی نوین و سرمایه‌گذاری کلان روی گسترش خرافات و تعمیق توده‌ها، فقط نوک کوه یخ سرمایه‌گذاری ضدعلمی و ضدروشنگری جمهوری اسلامی است.

در تبلیغات جمهوری اسلامی، میزان رشد کشور، بالا رفتن قدرت خرید توده‌ها، بهبود سطح رفاه مردم، رشد تولید صنعت داخلی، کشاورزی و دامپروری یا تعداد سند ثبت اختراع (Patent) و ... نیست، میزان رشد

کشور شرکت در راهپیمائی اربعین و سر و سینه زدن در ماه محرم است.

جمهوری اسلامی می‌داند که چقدر برای آنها خطرناک است که شناخت حسی مردم، به شناخت علمی ارتقاء پیدا کند، چقدر خطرناک است مردم به جای احساسات با خرد دآوری کنند، از این رو همه توان برنامه‌ریزی و تدارکاتی خود را در احساسی و سطحی‌نگداشتن مردم می‌کند.

حکایت ما شبیه حکایت تصویر کشیدن مار از سوی شیاو و نوشتن مار از سوی معلم شد، مدعیان اقتصاد مقاومتی بریز و بپاش میلیاردری می‌کنند و با اقتصاد وابسته و مصرفی خود اقتصاد چین، اروپا و آمریکا را توسعه می‌دهند و به ما می‌گویند با راهپیمائی اربعین مشت محکمی به دهن دشمنان زدیم. کسی نیست بپرسد، با مصرف آنهمه واردات از تولیدات قرقیزستان، چین گرفته تا آمریکا، چه مشتی به دهن دشمن زدید؟ آیا با اقتصاد مقاومتی رهبرتان، کارخانه‌ای را راه انداختید؟ آیا از نابودی کشاورزی، دامداری و صنایع کشور جلوگیری کرده‌اید؟ آیا بیکاری و به ویژه بیکاری جوانان را چاره کرده‌اید؟ آیا تحصیل و درمان را مجانی یا حداقل ارزان کرده‌اید؟ آیا فساد که دیگر در نظام جمهوری اسلامی نهادینه شد را از بین برده‌اید؟

عدم برنامه‌ریزی

من تعجب می‌کنم آقای حسن روحانی در دانشگاه گلاسکو کالدونیان چه خوانده‌اند و در سفرهایش به کشورهای مختلف جهان چه مشاهداتی داشته‌اند، وقتی که در نهایت تحقیق‌گری «مراسم پیاده‌روی اربعین حسینی» را دستاورد دولت خودش می‌خوانند و می‌گویند: «امسال چهارده برابر دولت‌های قبل، زائر برای شرکت در مراسم اربعین حضور پیدا کرد». جای تاسف است که دولت برای «پیاده‌روی اربعین» برنامه‌ریزی حکومتی می‌کند ولی:

برای زباله‌های اکثر قریب به اتفاق شهرهای کشور، برنامه‌ای ندارد.

برای عزیزانی که خانه‌های آنها در سیل و زلزله نابود شد برنامه‌ای ندارد. به مردم محروم می‌گویند امکانات نداریم، ولی میلیاردها تومان برای این راهپیمائی نمایشی سرمایه‌گذاری می‌کنند. هنوز در آق قلا مسیرهایی هست که درست نشده، هنوز در سر پل ذهاب زلزله زدگان سرپناه ندارند.

برای میلیون‌ها جوان بیکار برنامه‌ای ندارد. جوانانی که اکثر آنها

تحصیلات و مهارت‌های بسیار بالائی دارند.

برای کارخانه‌هایی یکی بعد از دیگری تعطیل می‌شوند، برنامه‌ای ندارد.

برای بهبود زندگی میلیون‌ها خانواده که زیر خط فقر زندگی می‌کنند و خرید گوشت برای آنها آرزوی دست‌نایافتنی است، برنامه‌ای ندارد.

برای مفسد روزافزون اقتصادی که اعتماد و امید مردم را کاملن نابود کرده است، برنامه‌ای ندارد.

برای ناهنجاری‌های اجتماعی، اعتیاد، دزدی، رشوه و خشونت‌ها و افزایش صعودی پرونده‌های دادگاه‌ها برنامه‌ای ندارد.

برای محیط زیست، آلودگی روزافزون خاک و آب و هوا، برای منابع آب زیرزمینی و جنگل‌های کشور که هر روز کاهش می‌یابد، برنامه‌ای ندارد.

برای هزاران نفر کودکان کار برنامه‌ای ندارد.

برای هزاران نفر کارتن خواب برنامه‌ای ندارد.

برای هزاران خانه‌های کاهگلی برنامه‌ای ندارد.

برای هزاران مادران خودفروش برنامه‌ای ندارد.

برای هزاران پدران کلیه‌فروش برنامه‌ای ندارد.

ولی برای راهپیمائی اربعین برنامه دارد. شرکت در راهپیمائی اربعین دستاورد دولت دکتر روحانی است و ولی در قبال اینهمه ناهنجاری‌های اجتماعی مسئولیتی احساس نمی‌کند.

دروغ‌ها

وزیر کشور ایران می‌گوید: «اربعین بدون یک ریال کمک دولت برگزار می‌شود». این یک دروغی آشکار و بی‌شرمانه است. هم دولت واقعی و صاحب قدرت، به رهبری خامنه‌ای و کابینه سلیمانی و رئیسی و ... و هم دولت ظاهری و چرخ پنجم، روحانی و وزیرانش، برای این راهپیمائی سنگ تمام گذاشتند. در مطبوعات دولتی می‌خوانیم:

سازمان حج و زیارت، امسال ۱۶۰ تن دارو برای این مراسم ارسال کرد.

جمعیت هلال احمر اعلام کرد که شرکت‌کنندگان در این رویداد ۷ هزار تومان برای خدمات امدادی و پزشکی می‌پردازند ولی این مبلغ کمتر از نیمی از هزینه‌های هلال‌احمر در اربعین است. تعداد شرکت‌کننده را در ۷ هزار تومان ضرب کنید تا میزان کمک دولت و یا به به زبان دیگر پول مردم برای کمک به راهپیمایی اربعین را بدست آورید.

دولت ۱۲۵ میلیارد تومان برای تامین زیرساخت‌های اربعین هزینه کرده است. زیرساخت سراسر کشور؛ راه‌ها، مدارس، آبراه‌ها و .. در حال نابودی است، آقای دکتر روحانی و کابینه‌اش راه‌ها منتهی به عراق را ترمیم می‌کنند.

رئیس بنیاد مستضعفان گزارش داد که ۱۸ میلیون بطری آب، آب‌میوه و شیر برای این مراسم ارسال شد. روزانه بیش از یک میلیون وعده غذایی و در مجموع نزدیک به ۱۱۳ میلیون وعده غذایی و ۱۵۰ میلیون بطری آب آشامیدنی در میان راهپیمایان توزیع شد. آقای روحانی، از مادرانی که در سطل‌های زباله دنبال سیرکردن شکم کودکان خود می‌گردند، شرم نمی‌کنی؟

آستان قدس رضوی در گزارشی به به راه‌اندازی پنج پایگاه توزیع غذا در عراق اشاره و اعلام کرد که روزانه ۷۵۰ هزار وعده غذایی بین شرکت‌کنندگان توزیع کرده است.

شهرداری تهران برای اربعین امسال ۱۰ میلیارد تومان و شهرداری شیراز یک میلیارد تومان اختصاص داده و به گفته استاندار ایلام، شهرداری‌هایی که در مسیر پیاده‌روی اربعین قرار داشتند، بیش از ۱۳۷ میلیارد تومان کمک هزینه دریافت کردند.

تامین امنیت و پشتیبانی و حمل‌و نقل این مراسم هم بر عهده سپاه پاسداران بود و با همکاری گروه‌های شبه نظامی حشدالشعبی، که از نظر تدارکاتی و تسلیحاتی کاملاً وابسته به نیروی قدس سپاه هستند، این مسئولیت را انجام دادند. سپاه پاسداران اعلام کرده که امسال ۱۷۰ هزار نفر را برای انجام ماموریت‌هایش در این رویداد به کار گرفته است.

سازمان بسیج که مالک شرکت تعاونی «جوان سیر ایثار» به عنوان بزرگ‌ترین شرکت اتوبوسرانی ایران است، تمام ظرفیت خود را در این حوزه فعال کرده بود. به طور کلی از حدود ۱۶ هزار اتوبوس فعال در شبکه حمل‌ونقل ایران، حدود ۱۲ هزار اتوبوس در زمینه جابجایی مسافران اربعین فعال بودند. با توجه به کمبود اتوبوس در مسیرهای

داخلی خودتان مشکلات مسافران داخلیتجسم کنید.

در ادامه تعمیق خرافات و امامزاده‌سازی گسترده، مفاهیم خرافی جدید ضرب زده می‌شود: «جا ماندگان اربعین» و «دلدادگان اربعین». گروهی از شهروندان که علاقه‌مند به این رویداد هستند و نتوانستند به این مراسم بروند، در مراسم پیاده‌روی شبیه‌سازی شده شرکت کردند. مسئولیت سازماندهی این مراسم‌های شبیه‌سازی شده بر عهده سپاه پاسداران، بسیج، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری‌ها، سازمان اوقاف و امور خیریه و استانداری‌ها است.

علاوه بر این راه‌پیمایی، امسال پروژه جدیدی تحت عنوان «رفیق اربعین» طراحی شد که افراد حاضر در عراق به نیابت از افرادی که نتوانسته بودند به عراق بروند، اقدام به پیاده‌روی و خواندن دعاهای مذهبی می‌کردند. «نائب الشهید» هم عنوان یک پروژه دیگر است که شرکت‌کنندگان اقدام به حمل تصاویر کشته‌شدگان نیروهای شبه نظامی یمنی، افغان عراقی و لبنانی وابسته به نیروی قدس سپاه و تبلیغات درباره این نیروها می‌کنند.

بیش از ۱۱۰۰ دستگاه آمبولانس و ۴۴ دستگاه اتوبوس آمبولانس مجهز به مرزهای ۴ گانه کشور اعزام شدند. ۱۷ هزار نیروی عملیاتی اورژانس کشور در حالت آماده‌باش بودند. ۱۶۰ تیم مجهز بهداشتی در این مدت به پایانه‌های مرزی ایران و کشور عراق اعزام شدند. ۱۵ فروند بالگرد و ۴ فروند هواپیما در این مدت در مرزها مشغول به خدمات رسانی بودند. آقای وزیر کشور، این تجهیزات یک ریال خرج ندارد؟

دولت ایران برای افزایش تعداد شرکت‌کنندگان و «برگزاری با شکوه تر» این رویداد، تصمیم گرفته است یارانه‌های مالی و غیرمالی کلانی را به زائران اختصاص دهد. بانک مرکزی ایران تصمیم گرفته است به هر زائر ایرانی تا سقف ۱۰۰ هزار دینار عراقی به قیمت ۹۶ ریال پرداخت کند. این در حالی است که هم‌اکنون قیمت دینار در بازار آزاد ۱۱۶ ریال است. با در نظر گرفتن جمعیت یک میلیونی زائران، یارانه ارزی دولت به زائران اربعین بالای ۴۰۰ میلیارد تومان می‌شود.

دولت برای کاهش بار هزینه «زائران حسینی» هزینه ویزای آن‌ها را با ارز نیمایی (نظام یکپارچه معاملات ارزی) محاسبه می‌کند. قیمت هر دلار نیمایی یا دولتی، ۸ هزار تومان و قیمت هر دلار در بازار آزاد نیز ۱۴ هزار تومان است؛ بنابراین با در نظر گرفتن مابه‌التفاوت ۶

هزار تومانی دلار دولتی، جمعیت میلیونی زائران بیش از ۳۰۰ میلیارد تومان بابت صدور ویزا یارانه دریافت می‌کنند.

بریزوبپاش‌های رژیم ایران البته به این یارانه‌های کلان ارزی ختم نمی‌شود. رئیس مرکز پزشکی حج و زیارت جمعیت هلال‌احمر نیز از ارسال ۲۰۰ تن دارو و تجهیزات مصرفی پزشکی به منظور «خدمت‌رسانی به زائران حسینی در عتبات عالیات عراق» و همچنین راه‌اندازی درمانگاه طب سنتی خبر داده است. این محموله شامل ۴۰۰ قلم دارو و حدود ۸۰ قلم تجهیزات مصرفی پزشکی است و امسال دو هزار پزشک در عتبات عالیات به زائران اربعین حسینی خدمت‌رسانی می‌کنند.

فرمانده کل سپاه پاسداران در ابلاغی به فرمانده سپاه سیستان و بلوچستان بر «فراهم کردن تسهیلات خدماتی و رفاهی زائرین پاکستانی اربعین حسینی» تأکید کرده است.

صداوسیما برای تشویق و تحریض مخاطبان از بمباران تبلیغاتی و شستشوی مغزی حساب‌شده و گسترده به راه انداخته است.

امکانات و نیروی انسانی بسیاری از سازمان‌ها و نهادها از ستاد اجرایی فرمان امام و بنیاد مستضعفان و هلال احمر گرفته تا شهرداری‌ها و وزارتخانه‌های مختلف بسیج شده‌اند تا صف این راهپیمایی طولانی‌تر شود.

نظام آموزشی کشور سعی کرد معلمان، دانش‌آموزان و دانشجویان را از مدرسه‌ها و دانشگاه‌ها به راهپیمایی بکشاند:

حذف وثیقه‌ی خروج از کشور برای مشمولان سربازی از سوی سازمان نظام وظیفه

موجه کردن غیبت دانش‌آموزان و معلمان به مدت یک هفته از سوی وزارت آموزش و پرورش

موجه کردن غیبت دانشجویان به مدت یک هفته از سوی وزارت‌های علوم و تحقیقات و بهداشت و درمان

این پرداخت یارانه‌های کلان مالی و غیر مالی از «بودجه عمومی کشور» را چهارگانی تصویب کرده است؟ در شرایطی که قدرت خرید جامعه به شدت کاهش پیدا کرده و بسیاری از افراد در فقر شدید و تنگنای مالی قرار دارند، آیا بهتر نبود رژیم ایران به جای این حرکت نمایشی و تبلیغاتی به درد مردم می‌رسید؟

حکومت جمهوری اسلامی هرگز امکان سوء استفاده از اعتقادات مذهبی مردم را از دست نمی‌دهد، یک اعتقاد مذهبی را با کمک تدارکات وسیع به نمایش حمایت به خود تبدیل می‌کند و با یک تیر دوشان می‌زند تحمیق توده‌ها را ژرفش می‌دهد و استفاده تبلیغاتی می‌کند.

حکومت جمهوری اسلامی، هرگز امکان بازیچه قرار دادن مردم را در جنگ‌های فرقه‌ای و مذهبی از دست نمی‌دهد و با زور یارانه، تهدید و تطمیع راه‌پیمائی میلیونی به نمایش می‌گذارد تا به رقیب سعودی بگوید فکر نکن که تو مکه داری ما به کمک شیعیان پاکستان، عراق، افغانستان، لبنان و یمن اربعین داریم. از این راه به جنگ شیعه و سنی عراق دامن می‌زند. اصلی‌ترین هدف جمهوری اسلامی تبدیل اربعین به مانور سیاسی شیعه و دامن زدن به جنگ شیعه و سنی و ساختن اهرمی برای قدرت‌نمایی در منطقه در مقابل کشورهای رقیب خصوصاً عربستان سعودی و متحدانش است. به همین جهت در سال‌های اخیر، نظام همه‌ی تلاش تبلیغاتی، تدارکاتی و یارانه‌ای مستقیم و غیرمستقیم خود را صرف افزودن جمعیت زایران ایرانی و عراقی اربعین کرده است.

فقر آگاهی نمی‌آورد بلکه بر عکس فقر زمینه را برای رشد خرافات و تحمیق توده‌ها را آسانتر می‌کند. برای همین خامنه‌ای و روحانی برنامه رفاه و آسایش مردم را از دستور خارج کرده و برنامه گسترش خرافات و جعلیات مذهبی را با تمام توان خود به پیش می‌برند.

توسل مردم به دین و ائمه و کمک طلبیدن آنها نشان از بیچارگی، درماندگی و بی‌آیندگی آنهاست. آنها زندگی خود را در اسارت اهل بیت و گم‌شدن خودشان در گم‌شدن طفلان مسلم، و مصیبت خودشان را در مصیبت زینب می‌بینند. آنها تریاکی برای التیام دردهای بیکران خود می‌جویند و هر دو دولت ایران، دولت واقعی خامنه‌ای و دولت صوری روحانی، برای دسترسی همگانی این تریاک همه توان خود را بکار گرفته‌اند.

نمونه قدرت‌نمایی راه‌پیمائی نمایشی جمهوری اسلامی در خاک عراق نشانگر این واقعیت است سه قدرت ایران، عربستان و ترکیه، سه مرکز تولید تشنج، حامی اصلی تروریسم، خرافات مذهبی و فقر توده‌ها در منطقه هستند. تا این سه حکومت ایدئولوژیک در قدرتند، منطقه رنگ رنگ آسایش و آرامش نخواهد دید. مردم منطقه و مردم و دولت‌های جهان، اگر صلح و آرامش در منطقه می‌خواهند، قبل از هر چیز باید تکلیف خود را با این سه منابع تشنج، فقر، خرافات و حامی تروریسم روشن کنند.

حقایق ناگفته! پاسخی به نامه‌ی ها نو فر

ملاحظات‌ی به مناسبت نامه‌ی

واحد ها نو فر جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لائیک ایران

شیدان وثیق

در نامه‌ی واحد ها نو فر جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لائیک ایران (ج.ج.د.ل.ا.)، که در همین صفحه‌ی ندای آزادی می‌توانید بخوانید، نکاتی، به نظر من آگاهانه، از قلم افتاده‌اند. در این نوشتار کوتاه سعی می‌کنم حقایق ناگفته‌ی این مرقومه را به اطلاع رسانم.

شرایطی که در ۱۳ مرداد ۱۳۹۸ یا ۴ اوت ۲۰۱۹ انگیزه‌ی انتشار اطلاعیه‌ی جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لائیک ایران می‌شوند، بیانی‌ای که در آن، مذاکره‌ی اپوزیسیون با رژیم جمهوری اسلامی ایران محکوم و برخی مواضع اصلی و اصولی ج.ج.د.ل.ا. اعلام می‌شود، در پی رویدادهای سیاسی زیر به وجود می‌آیند:

– ملاقات بین چهار سازمان کرد (حزب دموکرات کردستان ایران، حزب دموکرات کردستان، حزب کومله کردستان ایران و حزب کومله زحمتکشان کردستان) و نماینده رژیم جمهوری اسلامی ایران در اوایل ژوئیه ۲۰۱۹، که به قول خود سازمان‌های کردی به منظور فراهم آوردن “زمینه‌ی مذاکره” با رژیم بوده است.

- در پی دخالت ایالات متحده آمریکا در ایران در 8 آوریل 2019، سازمان‌های نامبره در بالا، نه تنها سیاست‌های دخالت‌گرانه‌ی آمریکا در امور ایران را محکوم نکردند بلکه حتا آشکارا با صدور اعلامیه به پشتیبانی از این سیاست‌ها پرداختند.

- همین سازمان‌ها که، همراه با ما و چند جریان دیگر، “همبستگی برای آزادی و برابری در ایران” را تشکیل داده‌اند (23 فوریه 2019)، در اطلاعیه‌ای تحت عنوان «ابرار براءت»، که در اواخر مه 2019 منتشر می‌کنند، مخالفت خود را با یک بیانیه “همبستگی”، جریانی که خود عضو آن هستند، اعلام می‌دارند. در این بیانیه، با جنگ و تروریسم و سرکشی و بی‌گناهی و بی‌اعتمادی و بی‌وفایی و بی‌انصافی و بی‌عدالتی و بی‌رحمی و بی‌مهری و بی‌مسئولیتی و بی‌اخلاقی و بی‌عزت و بی‌شرفی و بی‌کرامتی و بی‌آبرویی و بی‌حرمتی و بی‌احترامی و بی‌ادبی و بی‌پرواگی و بی‌تقواگی و بی‌خواری و بی‌خوابی و بی‌استراحتی و بی‌توانی و بی‌فعا

با توجه به نکات سیاسی پر اهمیت فوق، جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لائیک ایران، به مثابه یکی از سازمان‌های عضو “همبستگی”، وظیفه‌ی خود دانست که از راه انتشار علنی اطلاعیه‌ای، به طور مستقل، هم مذاکرات با جمهوری اسلامی را محکوم نماید و هم مواضع اصولی خود را اعلام دارد، موضعی که در درازای 15 سال فعالیت مستمر ج.ج.د.ل.ا.، به مثابه بخشی از اپوزیسیون مترقی و رادیکال ایران در خارج از کشور، شکل گرفته‌اند. (رجوع کنید به ضمیمه‌ی یائین همین نوشته).

حال، در زیر به شرح آن چه که دست‌اندرکاران نامه‌ی هانوفر فراموش کرده‌اند که طرح کنند می‌پردازم:

- طرح اولیه پیش نویس اطلاعیه داوطلبانه از سوی یکی از همراهان (شیدان وثیق) نوشته و برای همه‌ی همراهان از راه ایمیل ارسال شد. هیچ کس مخالفتی با تهیه این طرح اولیه از سوی شخص نامبرده نداشت. این طرح به بحث همراهان در دو نوبت گذارده شد. در جریان این بحث‌ها، که هم پالتاکی و هم از راه اتاق مجازی همراهان انجام پذیرفت، موافقین و مخالفین انتشار اطلاعیه به طور گسترده اظهار نظرکردند. مخالفین، به‌ویژه، بیشتر از همه نظرات خود را بیان کردند.
- طرح اولیه مورد تصحیح و تغییر همراهان قرار گرفت، به طوری که اطلاعیه نهایی‌شده و پایانی، که به رأی همراهان گذارده شد، در بیش از نیمی از آن، با طرح اولیه شیدان وثیق تفاوت داشت.
- در جلسه‌ی ماهانه همراهان، طرح نهایی‌شده خوانده می‌شود و پس از بحث و گفت‌گو پیرامون آن، جلسه به اتفاق و بدون مخالفتی

تصمیم می‌گیرد که متن اطلاعیه را در یک همه پرسی اینترنتی به رأی کلیه همراهان ج.د.ل.ا. بگذارد.

▪ انجام یک «همه پرسی» از همراهان برای انتشار اعلامیه به نام ج.د.ل.ا.، البته در میان ما رسم نبوده است، اما نمی‌توان ادعا کرد که مغایرتی با مبانی یک جنبش دموکراتیک چون جنبش ما دارد. از این نظر به هیچ رو نمی‌توان این اقدام را غیر قانونی و یا نافی سند ساختار سازمان ما دانست. به لحاظ مضمونی نیز این اطلاعیه به طور کامل در راستای منشور سیاسی جنبش جمهوریخواهان دموکرات و لائیک ایران قرار دارد، که برای هر کس که این منشور را خوانده باشد، آشکار می‌باشد.

▪ از میان شورای هماهنگی ج.د.ل.ا.، 60% موافق با انتشار اطلاعیه بودند، یک نفر مخالف و یک نفر نیز اعلام کرد که در همه پرسی شرکت نمی‌کند. نتایج همه پرسی به قرار زیر اعلام شد:

موافق: — « 59.26%

مخالف: — « 14.81%

ممتنع: ۱ نفر.

اعلام عدم شرکت: 1 نفر.

ما بقی همراهان هیچ اظهار نظری نکردند.

از آن جا که اکثریت شورای هماهنگی با انتشار اطلاعیه توافق داشت، این امر می‌توانست به نام این نهاد انجام پذیرد. اما با توجه به اهمیت موضوع، ارجح دانسته شد که از همه‌ی همراهان نظرخواهی شود و در نتیجه با توجه به آرای موافق اکثریت قابل توجهی از آنان، یعنی نزدیک به 60%، سرانجام اطلاعیه در تاریخ 4 اوت 2019 به نام «جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لائیک ایران» منتشر گردید.

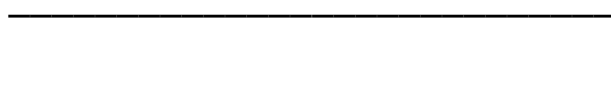
امروز، از نظر من، با توجه به تحولات سیاسی اخیر در ایران و در منطقه، با توجه به وضعیت نامعلوم جریان «همبستگی» و سیاست‌های برخی احزاب تشکیل‌دهنده‌ی آن و غیره، به خوبی می‌توان دریافت که آن اقدام سیاسی ج.د.ل.ا. در انتشار اطلاعیه نامبرده، امری نیکو، صحیح و لازم بود. جنبش جمهوریخواهان دموکرات و لائیک ایران حرکتی است مستقل، با مواضع اپوزیسیونی ارادیکال، در راستای بنیادهایی چون آزادی، استقلال، جمهوری، دموکراسی و لائیسیته. ما با هر گونه

آلترناتیو سازی در خارج از کشور و با هر گونه دخالت قدرتهای
هژمونیطلب جهانی یا منطقه‌ای در ایران (چون آمریکا، روسیه،
عربستان سعودی، اسرائیل...) مخالفت داریم. از نظر، مبارزه در راه
سرنگونی جمهوری اسلامی، برای ایرانی جمهوریخواه، دموکرات و لائیک،
در آزادی و برابری همه‌ی مردمان آن، تنها به دست توانای جنبشهای
اجتماعی خود این مردمان در داخل کشور باید انجام پذیرد.

از طرح این اصول و پافشاری بر آنها هرگز نباید خسته شویم!

شیدان وثیق

26 اکتبر 2019 - 4 آبان 1398

ضمیمه

اطلاعیه

جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لائیک ایران

13 مرداد 1398 - 4 اوت 2019

در ژوئیه ۲۰۱۹ (تیر ماه 1398)، برخی رسانه‌های خارجی به زبان
فارسی اخباری درباره‌ی ملاقات بین چهار سازمان کردستان ایران با
نمایندگان رژیم جمهوری اسلامی ایران منتشر کردند.

با توجه به نکات پر اهمیت سیاسی چه در مورد فوق و چه برخی
موضوعات سیاسی دیگر، ما وظیفه‌ی خود می‌دانیم که مواضع اصولی و
دیدگاه‌هایمان را به مثابه بخشی از اپوزیسیون مترقی ایران در خارج
از کشور اعلام داریم:

۱- ما هر گونه مذاکره با رژیم ضدبشری جمهوری اسلامی ایران، به هر
شکل، ترتیب و توجیه، چه مخفی و چه علنی، چه مستقیم و چه غیر
مستقیم، از سوی هر سازمان یا حزب اپوزیسیونی را شدیداً محکوم

می‌کنیم. همواره این گونه مذاکرات به نفع ادامه‌ی حیات دیکتاتوری‌ها و به زیان جنبش عمومی و سراسری و متحد مردم برای رهایی خود تمام شده و میشوند. هر گونه رفتار مماشات‌طلبانه با رژیم جمهوری اسلامی ایران می‌تواند دوباره به توهم اصلاح‌پذیری نظام و امکان مبارزه‌ی اصلاح‌طلبانه در چهارچوب این سیستم، که با امواج جنبش‌های اعتراضی مردم بی‌اعتبار شده اند، دامن بزند.

۲- ما مخالف هر گونه دخالت قدرت‌های بزرگ در امور ایران هستیم. ما سیاست‌های دخالت‌گرانه و برتری‌خواهانه جمهوری اسلامی ایران در خاورمیانه، سیاست‌های سلطه جویانه و سیادت طلبانه‌ی آمریکا و دیگر قدرت‌های جهانی (روسیه، چین و اتحادیه اروپا) و هم چنین قدرت‌های منطقه‌ای (عربستان سعودی، اسرائیل...) را شدیداً محکوم می‌کنیم. ما مخالف جنگ‌افروزی جمهوری اسلامی و آمریکا و دیگر قدرت‌ها در منطقه هستیم. ما معتقدیم که سرنوشت مردم خاورمیانه از جمله مردم ایران باید تنها و تنها به دست خود آنان، بدون دخالت‌ها و آلترناتیو سازی‌های قدرت‌های جهانی، تعیین شود.

۳- ما خواهان سرنگونی رژیم جمهوری اسلامی توسط خودِ مردمان ایران از راه جنبش‌های اجتماعی، مدنی، انجمنی و احزاب آن‌ها هستیم. ما از هیچ کوششی برای پشتیبانی از جنبش‌های اجتماعی مردم در داخل کشور، مانند جنبش‌های زنان، دانشجویان، کارگران و اقوام تحت ستم و تبعیض در راه رسیدن به آزادی، جمهوری، دموکراسی، جدایی دولت و دین (لایسیته)، عدالت اجتماعی و دولتی غیر متمرکز دریغ نخواهیم کرد.

جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لائیک ایران

13 مرداد 1398 - 4 اوت 2019

جنبش، روال کار گذشته، حال

امروز و آینده ما!

جواد قاسم آبادی

بحث اصلی جلسه ۱۶ سپتامبر ۲۰۱۹ شورای هماهنگی جنبش جمهوریخواهان دموکرات و لاییک ایران، حول دو موضوع خلاصه می شد:

۱- اطلاعیه جنبش جمهوریخواهان دموکرات و لاییک ایران در روشن کردن مواضع سیاسی ما

۲- اطلاعیه نشست ۲۸ آگوست ۲۰۱۹ «همبستگی برای آزادی و برابری در ایران» در مورد اطلاعیه فوق

در مورد اطلاعیه جنبش، خوشبختانه تا امروز، همراهان مخالف با انتشار این اطلاعیه هیچ مخالفت مضمونی ابراز نکرده اند. ظاهراً این عزیزان از یک سو خط کشی جنبش با تمامیت حاکمیت ضد آزادی و نافی برابری مذهبی ایران و از دیگر سو محکومیت قاطع سیاست های مداخله گرانه امپریالیستی در سراسر جهان را قبول دارند.

با توجه به موافقت با مضمون اعلام مواضع ما، مخالفت این عزیزان متمرکز بر روال تهیه، روش مشورت با همراهان و انتشار بیرونی این اطلاعیه متمرکز شده است.

محور استدلال این بخش از همراهان ناراضی از اعلام مواضع، عدم رعایت روال کار جنبش در گذشته بود. این عزیزان توجه ندارند که آن بخش از همراهان که از روش تهیه و انتشار این اطلاعیه استقبال کردند و به آن رای دادند، از بدو تولد جنبش، همواره به روش های کمیته مرکزی پنداری شورای هماهنگی و بویژه انتشار اعلامیه ها از بالای سر همراهان، انتقاد و حتی اعتراض داشتند و دارند و از طرف دیگر این روش نوین در مشارکت دادن همراهان را، نزدیکتر به روال کار جنبشی می دانستند و می دانند و هم تاکید مکرر بر مضمون سیاسی اطلاعیه را منطبق با سیاست های جنبش ارزیابی می کنند و هم لزوم انتشار این اطلاعیه جهت رفع ابهامات نسبت به جنبش را بطور جدی احساس می کردند.

بنظر نگارنده، این اطلاعیه بهتر بود به همین روش جنبشی، ماه ها قبل منتشر می شد تا هم توهم کوشندگان همبستگی نسبت به فدرالیست بودن کلیت جنبش تصحیح شود و هم از اعلام کناره گیری بیش از ده تن از همراهان جلوگیری شود.

با این همه، تاخیر در عمل درست آنهم با روشی بهتر و جنبشی و

مضمونی روشن، بهتر از بی عملی و یا تن دادن به عملکرد نادرست گذشته بود و هست و خواهد بود.

عزیزان برای کوتاه شدن مطلب لزومی نمی بینم که شما عزیزان مخالف انتشار این اطلاعیه را مجدداً به بند بند سند ساختار ارجاع دهم. سند ساختار نه تنها بصراحت و ظایف شورای هماهنگی جنبش را مشخص می کند و خطوط قرمز بین این شورا و کمیته مرکزی یک تشکل حزبی را ترسیم می کند بلکه حدود اختیارات هر همراه، هر واحد و هر گروه کار را روشن می کند.

سازمان های متشکل در همبستگی باید روزی بفهمند که در یک جنبش علنی و عمومی و فراگیر، حتی این قلم ریزنقش حق دارد با سری افراشته، مواضع خود در انتقاد از فعالیت های سیاسی هر جریانی را بروشی سیاسی و در چهارچوب جنبش و جمهوری و دموکراسی و لایسیته به نقد کشد و برای اطلاع عموم بطور علنی انتشار دهد. حال چه رسد به اینکه تصمیم اعلام مجدد مواضع ما بطور جمعی گرفته شود و جهت اطلاع عموم انتشار بیرونی یابد!

خب عزیزان در جنبشی علنی و عمومی و فراگیر که مروج مبارزه سیاسی به معنای دقیق کلمه و در نتیجه بری از خشونت است، وقتی یک همراه از چنین حقوقی برخوردار باشد، هر نهاد و بطریق اولی بخش اعظم همراهان از این حق برخوردارند!

عزیزان بخش نخست این نوشته که جنبه درونی دارد و مربوط به روابط ما بین ماست، برای بازبینی و مورد توجه قرار گرفتن در نشست سراسری آینده، بین همراهان پخش می شود.

بخش دوم که مربوط به دخالت همبستگی در امور داخلی جنبش است در مقاله ای دیگر بطور مشروح تهیه و در سطح جنبش عمومی توزیع خواهد گردید.

بخش دوم: اطلاعیه «همبستگی برای آزادی و برابری در ایران» در مورد اعلام مواضع ما!

نکته مرکزی این عکس العمل از نظر من درک نادرست این مجموعه، از جنبش است. گیرم که مجموعه تشکیل دهنده همبستگی درک درستی از یک جنبش سیاسی نداشته باشند و درکشان از جنبش جمهوریخواهان دموکرات و لاییک ایران، یک سازمان سیاسی متعارف قرن گذشته باشد که در جبهه ای از احزاب سیاسی قرن گذشته شرکت دارد.

خب در چنین حالتی قاعداً اگر این فعالین به دموکراسی باور داشته باشند و به قوانین کار دموکراتیک گردن بگذارند، باید در درون خود نظرات گوناگون را تحمل کنند و در تصمیم گیری ها، گرایشات اقلیت نیز حضور داشته باشند.

گیرم بروال قرن گذشته بیندیشند و شورای هماهنگی جنبش را با کمیته

مرکزی یکی دانند، در اینصورت باید بفهمند که در یک تشکیلات سیاسی دموکراتیک قرن گذشته نیز، اقلیت ها نه تنها حق حیات دارند بلکه حق ادامه مبارزه و تبدیل شدن به نظر اکثریت و تغییر کمیته مرکزی را بشکل دموکراتیک دارند.

پس سوء تفاهم این فعالین از دو حالت خارج نیست:

الف) این فعالین که با ترم دموکراسی در نام این جبهه مخالفت کرده اند، به دموکراسی باور ندارند و طبیعتاً در درون تشکیلات خود نیز دموکراسی را رعایت نمی کنند و کیش به کیشمیش یا مخالفین را به اشکال گوناگون «حذف» می فرمایند و یا بلایی بر سرشان می آورند که مهر خود را حلال اعلام کنند تا جان خود را نجات دهند و فرار را بر قرار ترجیح دهند!

ب) حالت دوم اینست که تشکل های همبستگی دموکرات هستند و به سانترالیسم دموکراتیک اعتقاد دارند و عمل می کنند اما رابطین ما با این مجموعه بهر دلیلی نتوانسته اند توضیح دهند که در جنبش درک های مختلفی راجع به عدم تمرکز در شکل گیری قدرت سیاسی وجود دارد و شاید در صورت شکل دادن به گرایش فدرالیست جنبش، تبدیل به بزرگترین اقلیت شوند و با بحث و عمل متین و روشن حتی روزی اکثریت جنبش شوند ولی در حال حاضر فدرالیست های جنبش مجموعه ای غیررسمی و ناروشن هستند که نه بلحاظ کمی مشخص است چند نفر هستند و نه مشخص است که مضمون فدرالیسم مورد نظر ایشان چیست؟

از این رو وظیفه رابطین با همبستگی تا تشکیل نشست سراسری آینده در قبال جنبش، در دو محور خلاصه می شود.

بخش نخست: کار کارشناسی بر سر مضمون مناسب فدرالیسم برای آینده ایران

به باور من تا مضمون فدرالیسم مورد نظر این عزیزان مشخص نشود، پیوستن همراهان به این گرایش ناممکن است و شرکت این عزیزان در جبهه فدرالیست ها نیز به اجتماعی شدن این جبهه کمکی نخواهد کرد و جبهه فوق بدون کار تخصصی بر روی شرایط امروز ایران و روشن کردن مضمون مناسب فدرالیسم در ایران، بی آینده خواهد بود.

تشکیل گرایش فدرالیست جنبش نه تنها مشکل امضا در همبستگی از طرف کل جنبش را حل و تصحیح می کند بلکه باعث کمک به تشکیل دیگر گرایشات جنبش جمهوری خواهان دموکرات و لایک ایران خواهد شد و تشکیل دیگر گرایشات از جمله گرایشات ملی و مذهبی و سوسیالیستی جنبش را تسهیل خواهد نمود.

بخش دوم وظیفه رابطین ما با همبستگی در توضیح جنبش سیاسی و ویژگی های این نوع حرکت و تفاوت این نوع عمل سیاسی-اجتماعی با فعالیت های حزبی خواهد بود.

عزیزان حفظ این مجموعه که در شرایطی خاص و با جمع‌بندی شکست پی در پی احزاب سنتی قرن گذشته صورت گرفت، حرکتی بازگشت ناپذیر است و در صورت تخریب این حرکت، قادر به ایجاد چنین جمعی از چنین افراد شایسته ای نخواهیم گردید.

نگارنده بر این باورم که با صبر و حوصله و برسمیت شناختن دیگر گرایش‌ها که محور سیاست ما و احترام متقابل که محور فرهنگ ماست، در نشست سراسری آینده نه تنها قادر به حفظ این مجموعه خواهیم گردید بلکه در شرایط بحران سیاسی- اجتماعی موجود و اعتلای انقلابی در پیش رو، قادر به رشد و گسترش و حتی اجتماعی کردن چهارچوب حداقلی جنبش برای آینده ایران خواهیم گردید.

در راستای عبور از شرایط موجود در نشست سراسری آینده برای شما آرزوی موفقیت دارم و دست شما را بگرمی می فشارم.

جواد قاسم آبادی

پاریس، اول مهرماه ۱۳۹۸

ضرورت وجود سازمان های چپ و مترقی برای پیشرفت جامعه از فرامرز دادور

در این ارتباط مهم است که ابتدا از سازمان چپ تعریف مشخصی داشته باشیم، بنظر میرسد که وجود سازمان و یا شکل های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی توده ای و عدالتخواه بویژه در دوران گذار به سوسیالیسم ضروری هستند. اما، یک سازمان و یا حزب پرولتری سوسیالیستی به جریانی گفته میشود که دارای پلاتفرم مبارزاتی و برنامه نسبتاً مشخص در نفی استبداد و ناعدالتهای اجتماعی و در جهت سازماندهی انسانی جامعه بوده، در پیوند نزدیک با جنبشهای مردمی، بویژه فعالان کارگری مبارزه میکند. در مورد سازمان های مبارز چپ، برداشت های گوناگون وجود دارند. در

اینجا، عمدتاً به تشکل‌هایی (مجموعه‌ای از تشکل‌های صنفی، دمکراتیک و همچنین رادیکال) گفته می‌شود که در مقابله با ستمگریهای ناشی از روابط سرمایه‌داری، مقید به طرح مشکلات و مطالبات رهایی‌طلبانه و عادلانه باشند.

با توجه به نبود آزادیهای دمکراتیک در ایران احزاب و سازمانهای اپوزیسیون از آزادی عمل برای فعالیت برخوردار نیستند. اما توده‌های مردم، بویژه جوانان با توسل به انواع روشهای گوناگون و با استفاده از رسانه‌های اجتماعی، اعتراضات و مقاومت‌های خود را دامن می‌زنند. هر از گاه، دراماکن عمومی و از جمله در استادیوم‌های ورزشی، که بویژه برخی از دختران با استفاده از لباس پسر شرکت میکنند، شعارهای ضد رژیمی طرح می‌گردد. اعتراضات بلافاصله از سوی بخشهایی از جمعیت در محیط‌های عمومی علیه دخالت‌های پلیسی در زندگی و روابط اجتماعی مردم، تظاهرات (بویژه از سوی کارگران، بازنشستگان و ...) در مقابل مجلس و برخی از نهاد‌های دولتی برای طرح مطالبات اقتصادی، جنبه‌هایی از اشکال تظاهرات می‌باشند. اما آنچه که برای جنبشهای آزادیخواه و عدالتجوی مردمی ضرورت دارد، ایجاد تشکلهایی است که قادر باشند بطور سازمانیافته در محیط کار، عرصه‌های عمومی و خیابانها مبارزه نمایند. در اینجا است که ضرورت برای وجود حزب و سازمان‌های گوناگون کارگری و مردمی به میان کشیده می‌شود.

در ایران سالها است که تعدادی از کنشگران کارگری و اجتماعی، برغم وجود خفقان سیاسی در صدد ایجاد تشکل‌های مستقل کارگری و مردمی بوده‌اند. سندیکای اتوبوسرانی تهران و حومه، سندیکای نیشکر هفت تپه و کانون صنفی معلمان ایران از جمله تشکل‌های مستقلی هستند که برغم استمرار تهدید و سرکوب از جانب رژیم، به حیات صنفی خود ادامه می‌دهند. این تشکل‌ها و کنشگران حامی آنها عمدتاً برای خواسته‌های اقتصادی، بویژه مخالفت با خصوصی‌سازی در موسسات استراتژیک اقتصادی و همچنین برای حقوق دمکراتیک مانند حق ایجاد تشکل مستقل مبارزه میکنند. اما سرکوبگران جمهوری اسلامی بیرحمانه به سرکوب ادامه می‌دهند. در حرکت‌های اعتراضی از سوی کارگران در مناطق کاری مانند هفت تپه، فولاد اهواز، هپکو و همچنین اعتراضات معلمان، کشاورزان، رانندگان کامیون، بازنشستگان، صنعتگران خرده‌پا و اصناف در هفته‌های اخیر؛ تعدادی از کارگران، فعالان اجتماعی و ژورنالیستها و از جمله اسماعیل بخشی، سپیده قلیان، ساناز الهیاری، امیر حسین محمدی فرد، عسل محمدی و امیر امیرقلی،

تحتِ اسارت و به اتهام اقداماتی مانند "فعالیت تبلیغی علیه نظام" به جرمهای شدیدی محکوم گشته اند. اما مقاومت و مبارزه علیه نظام ارتجاعی و سرکوبگر جمهوری اسلامی از طرف توده های مردم همچنان ادامه دارد.

در عین حال اهمیت دارد که به کمبودهای موجود در عرضه مقاومت و اعتراضات توجه نمود. یکی از مهمترین نارسائیهها نبود سازمانهای قدرتمند سیاسی و جبهه متحد مردمی است که بتوانند در راستای تقویت مبارزات جنبشهای اجتماعی اقدام نمایند. طرح مطالبات بتنهایی کافی نیست بلکه تدارکِ هدفمند و سازمان یافته جهت ایجاد تغییر بنیادی نیز ضروری است. در این رابطه پدیده سازمان و حزب مناسبت پیدا میکند. برای یک سازمان چپ فعالیت در راستای انتقال قدرت سیاسی و اجتماعی از حکومتگران سرمایه داری به نفع کارگران و تهیستان و ایجاد دمکراسی رادیکال حیاتی است. در این رابطه رخداد انقلاب به مثابه یک پروژه بنیادی اجتماعی برای انتقال قدرت اجتماعی برجسته بوده، نقش سازمان به مثابه یک نهاد سیاسی مملو از توشه نظری و رهنمود دهنده بسیار مهم است. این شکل از فعالیت با شیوه های سنتی و غیر دمکراتیک که انتظار میرفت حزب "پرولتری" قدرت سیاسی را یکدست تصرف نموده، جامعه را حکومت نماید، کاملاً فرق میکند. توسعه انسانی در جامعه به سازمان سیاسی دارای ایده های مبارزاتی و کشورداری نیازمند است. در واقع وجود یک سازمان چپ و گروه های غیر چپ اما استقلال گرا، و مدافع آزادی و عدالت اجتماعی برای پیروزی انقلاب دمکراتیک حیاتی هستند.

در کشورهای پیشرفته و نسبتاً دمکراتیک، بویژه در غرب، جریانات چپ و دیگر گروه های مترقی، برای نیل به اهداف انسانی مفید بوده اند. در آمریکا، سالهای اخیر بویژه بعد از انتخاب داند ترامپ به ریاست جمهوری، بخشهای بیشتری از جمعیت، بخصوص از میان جوانان به ایده های عادلانه تر متوجه شده اند. برای نمونه در ارتباط با کاندیداتوری برنی سندرز که خود را یک سوسیالیست دمکرات معرفی مینماید، مسائل زیادی در مورد عدالت اقتصادی، بیمه درمان، توانمند نمودن اجتماعی توده ها، بهبودی محیط زیست و ایجاد تحول صلح طلبانه در سیاست خارجی مورد توجه عمومی قرار گرفته اند. سندرز از طریق پلاتفرم خود با کمک حزب سوسیالیست دمکراتیک آمریکا (دارای 55000 عضو) به ضرورت ایجاد تغییر رادیکال و عادلانه در اقتصاد دامن میزند. پیشنهاد سیاسی مهمی در مورد تقلیل گازهای آلوده و مضر به محیط زیست طرح نموده و در عرصه سیاست خارجی

شدیدا به مداخلات و تجاوزاتِ امریکا در سطح جهان منتقد میباشد. در واقع، در کنار اینکه، چه شیوه ها و راهکارهای سیاسی، علاوه بر مشارکت در مبارزات انتخاباتی و خیابانی میتوانند در توانمندی طبقاتی جهت ایجاد چالش جدی در قبال حکومتگران سرمایه داری دخیل باشند، توجه به نقش مهم حزب سوسیالیست دمکراتیک امریکا و سندرز در پیشبرد ایده های مترقی در صحنه عمومی جامعه (بر خلاف نبود آن در ایران) بسیار با اهمیت است.

مهم است به این موضوع توجه گردد که با وجود اینکه در کشورهایی که آزادیهای دمکراتیک بطور نسبی رعایت میگردند، اما بخش بزرگی از توده های زحمتکش، متاسفانه از ایده های سوسیالیستی استقبال نمیکنند. عوامل زیاد ذهنی (ب.م)، تبلیغات سرمایه داری و نبود آگاهی لازم در میان مردم) و عینی (ب.م، نبود گروه های لازم مردمی که در فعالیتهای مشترک جمعی دخالت داشته باشند). در این رابطه موثر هستند. اما بهرحال هستند تجمعیهای مردمی که حول محور مسائل اجتماعی درگیر فعالیت بوده، دمکراسی سیاسی و اجتماعی در سطح معینی برقرار میباشد. هم اکنون در امریکا به همت اتحادیه خودروسازی اعتصاب بزرگی از سوی کارگران جنرال موتور در بیش از 33 کارخانه در جریان است. در صورت وجود آزادیهای دمکراتیک، فرصت برای ایجاد توانمندی در میان توده های زحمتکش و محروم جهت چالش علیه قدرتمندان اقتصادی و سیاسی فراهم میاید، همانگونه که مبارزات در عرصه های حقوق مدنی (بویژه برای سیاهان و اقلیتها)، جنبش زنان و جنبش کارگری نتایج مثبتی در بر داشته است. همچنین، جهت مقابله با سیاستهای نظامیگری و امپریالیستی امریکا که دارای تقریبا 800 پایگاه نظامی در سراسر جهان بوده خواهان پیشبرد "نظام بین المللی لیبرال" (بازار آزاد و حکومت قانون) میباشد و در این راستا از بعد از جنگ جهانی دوم بعد، باعث تعویض حداقل 64 رژیم دمکراتیک در دنیا بوده، در دهه گذشته باعث انجام جنایات و ویرانیهای عظیمی بویژه در منطقه خاورمیانه شده؛ افراد و گروه های مذهبی و لائیک واز جمله جریانات چپ و برخی اتحادیه های کارگری موفق گشته اند که در میان مردم ایده های صلح طلبانه و ضد تجاوزکارانه در حیطه سیاست خارجی را تقویت نمایند.

اما در ایران که اختناق سیاسی حاکم است، هرگونه اقدام از سوی مردم در رابطه با سیاستهای داخلی و خارجی با برخورد پلیسی و نظامی شدید روبرو میشود. در جنگ 8 ساله غیر ضرور با عراق (1980-1988) و بدون دخالت سیاسی از سوی مردم، بیش از یک میلیون

کشته، چند میلیون زخمی و ویرانیهای وحشتناکی در هردو کشور حاصل گشت. هم اکنون در عرصه خارجی، رژیم ایران همچنان به برنامه های ماجراجویانه و تجاوزگرانه در کشورهای همسایه و بویژه در عراق ادامه میدهد. در عین حال، جمهوری اسلامی در حمایت از چپاولگران و رانتخواران با کمال شدت اعتراضات حق طلبانه از سوی کارگران، زنان، معلمان، بازنشستگان و سایر جریانات مردمی را سرکوب کرده، احکام قرون وسطائی صادر میکند. بازداشت بسیاری از تظاهر کنندگان در مقابل مجلس، سایر مکانهای عمومی و در محیط های کار که در میان آنها کارگران، زنان، شاعران، نویسندگان، هنرمندان و فعالان مدنی حضور دارند نمونه های تداوم اختناق سیاسی در ایران است.

هم اکنون هزاران انجمن و گروه مردمی در عرصه های احقاق حقوق کارگری، زنان، دانشجویی، صنفی، خیریه ای و فرهنگی فعال هستند. کنشگران کارگری بطور قانونی قادر به ایجاد اتحادی و تشکلهای مستقل نیستند، و بدان خاطر به عناوین مختلف در زیر چتر شبکه ای از انواع کانون ها و کمیته های صنفی مطالبات و فعالیتهای محدود خود را بجلو میبرند. در میان آنها میتوان از گروه اتحاد بازنشستگان، اتحادیه آزاد کارگران ایران، انجمن صنفی کارگران برق و فلز کرمانشاه، سندیکای نقاشان استان البرز، کانون مدافعان حقوق کارگر، کمیته پیگیری ایجاد تشکلهای مستقل کارگری ایران اسم برد. در میان جنبش زنان، نیز با توجه به نبود آزادی سیاسی در ایران، "گفتمان حقوق برابر"، "حق خواهی جنسیتی" و "کنشهای برابری طلبانه"؛ نه سازمان یافته، بلکه به نوعی "ناجنبشی" و فاقد رهبری در اشکال غیر متمرکز، "فرد محور" و فاقد تشکیلات در مسیر "اصلاحات جامعه محور" و بدون رویا رویی مستقیم با قوانین موجود انجام میگردد. البته کسانی مانند خانم نوشین خراسانی معتقد هستند که نبود "حزب و کمپین سازی و خلق جنبشی همه گیر" و آرمانگرانه فقط به صرف محدودیتهای حکومتی نیست بلکه وجود بی واسطگی و شبکه ای در حرکتهای کوچک اصلاح طلبانه موثرتر میباشد، چونکه به قول ایشان در نبود چشم انداز روشن سیاسی و عدم فعالیت از سوی "جنبش متشکل زنان" و با تبدیل مطالبات فمینیستی به "کلیشه های فمینیستی"؛ کنشگران برابر حقوقی میتوانند که موثر تر بر روی رویکرد "جامعه محور" در محدوده حوزه های محلی و غیر رسمی به فعالیتهای مدنی ادامه بدهند (نوشین خراسانی، سایت اخبار روز).

اما این نوع حرکتهای سازمان نیافته، "غیر جنبشی"، فرد محور،

اتفاقی و مجزا از هم مانند حرکت‌های شهامت‌انگیز و در عین حال پراکنده از جانب کنشگران "کمپین یک میلیون امضا" و "دختران خیابان انقلاب"، هم بخشا حاکی از وجود آسیب سیاسی در جنبش‌رہائی خواه مردم و اپوزیسیون از نوع نبود فرصت (بخاطر سرکوب حکومتی) برای تشکل‌یابی حول محور اهداف و استراتژی مبارزاتی است و فعالیت‌های فردی، انجمنی و غیر چالشگرانه به ساختار سیاسی در عرصه مدنی تا اندازه‌ای، خواسته‌های اساسی‌تر مانند مبارزه در راستای نفی جمهوری اسلامی و نیل به نظامی دارای حقوق دمکراتیک و مدافع مشارکت مردم در تعیین سرنوشت سیاسی و اجتماعی را به حاشیه می‌رانند. در صورت وجود شرایط نسبتاً دمکراتیک که جنبش‌های مردمی قادر به سازماندهی گشته، احزاب و سازمان‌های متنوع با طرح چشم اندازه‌های برنامه ریزی شده در میان توده‌ها، انسجام مبارزاتی (مانند جنبش‌های حاضر در آمریکا، اروپا و سایر کشورهای نسبتاً آزاد) را دامن بزنند، دستاورد‌های عظیم اجتماعی حاصل می‌گردد. در واقع، در ایران عبور از جمهوری اسلامی و ایجاد بلافاصله یک جمهوری دمکراتیک و لائیک یک وظیفه اساسی می‌باشد.

فرامرز دادور

14 اکتبر 2019